

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOI

EESTI KIRJANDUSE AJALOO
ÜLDKURSUSE PROGRAMM

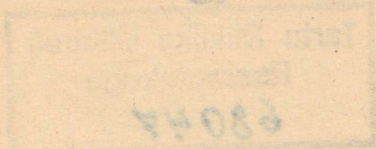
Tartu 1966

12rtu ülikool. Eesti kirjanduse...
Eesti kirjanduse...

A-26782 II

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Eesti kirjanduse ja rahvalaule kateeder

EESTI KIRJANDUSE AJALOO
ÜLDKURSUSE PROGRAMM

Tartu 1966

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

68047

I. VANIM EESTIKEELNE KIRJANDUS 13.-18. SAJANDI
80-ndate AASTATEHI.

1. Vanimad eestikeelsed mälestusmärgid.

Esimised teated eestlaste kohta skandinaavia saagades, Novgorodi kroonikas, Idrisi kirjeldustes ja Taani kroonikas. Läti Henriku kroonika, selles leiduvad eesti keele vanimad mälestusmärgid ja andmed eestlaste koostingu kohta. "Liber Census Daniae". Eestikeelseid märkmeid ladinakeelses käsikirjades. Kieveli katekismus. Kullamaa käsikiri.

2. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni
kirjandus.

Reformatsioon Eesti maa-alal. Luterlus kui sadlike ja rikka linnakodanluse huvide väljendaja. Marxi ja Engelsi iseloomustus reformatsioonile. Luterluse vasted rahvaharidusele ja selle ühiskondlikud põhjused. Reformatsiooni osa eesti kirikukirjanduse arenemises.

Liivimaa feodaalriigi likvideerimine Liivi sõja tulemusena. Põhja-Eesti Rootsi, Lõuna-Eesti Poola valduses (1582-1625). Vastureformatsioon Lõuna-Eestis. Kolleegium ja tõlkide seminar Tartus. B. Russowi kroonika kui Liivi sõja aegsete olude kujutaja. Wanradt-Koelli katekismus ja selle saatus. Eestlaste värbamine vaimulike käsiraamatute tõlkimisele (Hans Susi). Arvatav F. Witte katekismus.

Jesuiitide tegevusega seoses olev kirjandus. Th. Bussäuse katekismus. J.A. Weltheruse tõlked. "Institutiones

Aesthonicae" ja "Agenda Parva".

G. Mülleri jutluste käsikiri. Olustikukujutus ja esitusviis selles. S. Blankenhageni "Postilla Esthonica".

H. Fabriciuse lauluraamat.

3. Protestantlik kirjandus.

Eesti Rootsi riigi koloniaalprovintina (alates 1629). Pärissorjusliku surve tugevnemine ja talupoegade lõplik pärisorjastamine. Protestantlik kirik pärisorjusliku ekspluaateerimise teenistuses. Gümnaasiumid Tartus ja Tallinnas, Tartu Ülikool. Rahvakoolide asutamine (B.G. Forselius). Jheringi ja Forseliuse aabitsad. Trükikodade rajamine. Ajastu ja olude kajastusi reisi- ja ajaloo-alases kirjanduses. A. Oleariuse reisikirjad, D. Fabriciuse, Th. Hjärne ja Chr. Kelchi kroonikad. Nende allikate mõju eesti kirjanduse hilisematel ajajärgudel.

H. Stahl kui pideva kirikukirjanduse rajaja ja kirikliku kirja keele traditsioonide looja. Tema "Hand- und Hausbuch". "Leyen Spiegel". Stahli grammatika. Turu käsikiri. Rossihnius ja Lõuna-Eesti kirikukirjanduse algus.

Esimesed eestikeelsed lauluraamatud. G. Salemanni käsikiri. H. Stahli käsiraamatu 2. trükk. J.W. Boecleri lauluvihik.

Andreas ja Adrian Virginiuse "Wastne Testament". Adrian Virginiuse katekismus ja lauluraamat. "Jerusalemi-Lina hirmsast Ärrähätämissest" kui esimene eesti poolilalik ajalooline jutustus. J. Hornungi "Ma Kele Koddõ ning Kirgõ Ramat". Piiblikonverentsid ja võitlus parandatud ortograafia pärast. Hornungi grammatika.

4. Jahuluule (17. saj. ja 18. saj. algul).

Eeskujud saksa varases barokkluules (M. Opits, P. Fleming). Barokkluule temaatika ja stiil. Esimesed eestikeelsed juhuluuletused - Brocmann, Salemann, Laurentius, Lemcen jt. "Armasz kallisz kuldene Wend" kui esimene eesti

rahvaelu kujutus värssides. Hellere Hinrike pulmalaul. "Käsu Hansu nutulaul" kui esimesi eestlase loodud kirjaluule tooteid; selle oludekujutus, maailmavaade, stiil ja kirjanduslikud eeskujud.

5. Pietistlik ja vennastekoguduse kirjandus (18. saj. I pool).

Eesti ühendamine Vene riigiga. Selle ajalooline tähtsus. Pärastsõjaaegne üldine kehvus, aadli eesõiguste kasv. Feodaalmajanduse kontaktloomine maailmaturuga. Talurahva kurvamise jõudmine häärmiste vormideni. Talupoja sunnismaisuse süvenemine ja talurahva viletsuse suurenemine.

Põhja-eestikeelne "Uus Testament" ja selle koostamise käik (Stokholmi käsikiri). "Uue Testamendi" eessõna kui esimene eesti kirjanduslooline ülevaade. Pietism. E. Gutsblaffi dialoogid grammatika lisas. Piibli tõlkimine ja ilmumine, selle keeleline tähtsus. Thor Helle "Wiis head jutte". "Hanso ja Mardi jut".

Vennastekoguduse liikumine ja selle kirjandus. J. Chr. Quandt ja tema juturaamat. Vennastekoguduse mõju talupoja iseseisvuse äratamiseks. Tallima Paap. Esimesed kirjanikud talupoegade keskel vennastekoguduse tegelaste hulgas. Mango Hans, M. Ignatius. Vennastekoguduse kirjanduse tulemusi. Selle liikumise halvav mõju eesti rahvaluulele.

Esimene eestikeelne kalender.

II. RESTI KIRJANDUS 18. saj. LÖPUL JA
19. saj. ESIMESEL POOLEL.

1. Feodalistlik-didaktiline kirjandus.

Ajajärku iseloomustavad pärisorjusliku süsteemi päästmise katsed valitseva korra poolt. Feodalismivastase võitluse teravnemine ja laienemine. 18. sajandi lõpu poole esineva revolutsioonilise situatsiooni elemendid. Eesrindliku ühiskondliku mõtte arendamine. J.G. Eisen von Schwarzenberg. H.J. Jannau. G. Merkel kui valgustussajandi tähtsaim esindaja Baltimaail. Tema "Die Letten", "Die Vorzeit Lieflands" ja "Wannem Imanta". J.Chr. Petri. Feodaalkorra kriitika nimetatute poolt ja nende teoste osa eesti kirjanduse edasisele arenemisele.

Tartu Ülikooli asutamine ja selles esialgu valitsev liberaalne valgustussajandi vaim. Valgustussajandi ideedest tingitud tähelepanu, mida osutasid eesti rahva ajaloo, etnograafia, keelele ja rahvaluulele balti literaadid. A.W. Hupel, tema "Topographische Nachrichten", "Nordische Miscellaneen" ja "Ehstnische Sprachlehre". Wilde-Hupeli "Lühike Õppetus". Sajandi lõpu kalendrikirjandus. Eestikeelse ajalehe alged - Rothi ja Oldekopi "Tartu-ma rahwa Näddalli-Leht".

Eestikeelse sentimentaalse luule alged. "Ehstländische poetische Blumenlese". "Tio tassane". J.G. Schwabe luuletused.

Fr.G. Arvelius kui valitseva klassi huvisid teeniv kirjanik, kes õpetab talurahvast majanduslikult ja tervishoidlikult, kuid sisendab alistumis- ja kuulekusmoraali. "Üks Kaunis Jutto- ja Õppetusse Ramat" ja "Ramma Josepi Hädda- ja Abbi-Ramat". Nende autorsus, Engelsi hinnang Rochowi teosele "Kinderfreund". Olustikulisi motive Arveliusse raamatutes. Arveliusse moraalisalmid.

Fr.W. Willmanni "Juttud ja Moistatussed", selle autorsus ja ainete päritolu. Alistumis- ja kuulekusmoraali jut-

lustamine valmides. Mõnede süsteede levik rahvaluuldesse. "Ink-
le ja Jariko" ja "Jürri ja Els" kui sentimentaalse kirjandu-
se alged. Willmanni algupäraseid jutud raamatutes. "Ellamisse
Juhhataja". Willmann uute žanriliste vormide toojana eesti
kirjandusse.

J.W.L. v. Luce mitmekülgne tegevus. Tema progressiivne
ühiskonnakriitiline satiir noorusea saksakeelses loomingu-
s. "Saaremaa Jutto raamat". Pikemaid jutustusi selles. Saaremaa
motiivid. Luce teoseid talurahva õpetamiseks tervishoiu ja
majanduselu alal.

O.R. v. Holtz talurahvaseaduste tõlkijana. Tema "Lugge-
missed Eestimaa Tallorahva Moistusese ja Süddame Juhhatami-
seks" mõisnike huvide väljendajana. Pärissorjuse likvideeri-
mise motiivid. "Jut on se Koroke, Õppetuse se Iwva" kui kuns-
tiliselt esileküündivam pala. Holtzi luuletused.

R.J. Winkler, tema luuletuskogud "Eesti-Ma Ma-väe sõ-
laulud" ja "Juttud". Rothi ja Oldekopi luuletused. H. Wahli
"Monned laulud".

Esimesi eestikeelseid näidendeid ja teatrietenduste
katsed. A.F.F. v. Kotzebue "Die väterliche Erwartung" ja
selle eestikeelsed osad. Arveliuuse "Ramma Josepi Jubilei".
Kotzebue-Knorringi "Der Talkus". P.A.J. Steinsberg ja tema
näidendid.

J.H. Rosenplänter ja tema ajakiri "Beiträge zur genau-
ern Kenntniss der Ehstnischen Sprache" kui esimene ulatus-
likumalt Eesti maad, etnograafiat, rahvaluulet, keelt ja
kirjandust käsitlev ajakiri. Ajakirjas ilmunud esimene ees-
ti poeetika katse (P.H. v. Frey). Ajakirja tähtsamad kaas-
töölised. Rosenplänteri töö koolimehena. Tema luuleantoloogia
"Lillikessed".

Otto Wilhelm M a s i n g .

O.W. Masing kui oma ajastu teadlikum eesti keele ja
rahva haridusliku taseme eest võitleja. "Pühhapäwa-Wahhe-
luggemissed" ja "Marahwa Näddala-Leht". Masing tõlkijana

ja esseistina ("Ehstnische Originalblätter für Deutsche"), koolikirjanikuna, kirjanduskriitikuna ja keelearendajana. Tema luuletused. Masingi mõju eesti hilisemale rahvavalgustuslikule kirjandusele.

Kristian Jaak Peterson.

Kr.J. Peterson kui pseudoklassitsistlik-esiromantiline luuletaja. Tema päritolu, isik ja maailmavaade, selle demokraatlikud jooned. Tema päevik ja dialoogid esimese eestikeelse filosoofilise proosana. Kr.J. Petersoni luule, selle temaatika ning stiil. Luule suhted antiik-klassikaga ja eelromantikaga. Rahvaluule elemendid ja isikupäraseid jooned Petersoni luules. Selle saatus ja kunstiväärtus. "Mythologia Fennica" tõlge ja selle tähtsus muinsusromantika viljelemisel hilisemas eesti kirjanduses.

2. Sentimentaalne rahvakirjandus.

Pärisorjusliku korra lagunemine ja tsaristlik poliitika 19. saj. algul. Baltimaade ühiskondlik-poliitilistest põhjustest tingitud pikaldane ja vaevarikas üleminek feodalismilt kapitalismile pärast 1816. ja 1819. a. talurahvaseadusi ("preisi tee").

Sotsiaalne diferentseerumine eesti külaühiskonnas ja külaharitlaskonna tekkimine. Viimase poolt produtseeritud sentimentaalse rahvakirjanduse sünnid.

Engels saksa rahvaraamatuid. Pastorite mõju all olev "kõstrite ja koolmeistrite kirjandus" - vagatsev-sentimentaalsete rahvaraamatute tõlked vooruslikkude kannatajate elust ja nende imepärasest lõppvõidust (K.Fr. Lorenzsonn, W. Nedatz, J. Thomasson, M. Grant jt.; nende tõlgete allikad). Selle kirjanduse mõju, ta osa rahva tähelepanu eemalejuhtimisel tõsielust, selles sisalduv alistumismoraal.

Peter A.Fr. Manteuffel.

P.A.Fr. Manteuffel kui saksa ülemklassi valgustuspüüde viimane ja andekaim esindaja eesti kirjanduses. Tema isik ja kirjandusliku tegevuse üldlaad. "Aiaiwite peergo walgussel" ja "Willem Nawi ello-päwad." Kroonika omapära Manteuffeli teostes. Tema valmid ja luule.

S u v e J a a n .

Suve Jaani teosed kui sentimentaalse-moraliseeriva "koolmeistrite kirjanduse" silmapaistvamad näited. "Wälja-Öied". "Wenne Südda ja Wenne Hing", vene sõduri ja talupoja kujutamine selles, lahingukirjeldused. "Luige Laos" kui eesti talupoja ideaalkuju. Uued patriootilised elemendid, nende esitamise positiivsed ja negatiivsed küljed. Romantilised loodusekujutused. Sentimentaalsus. Suve Jaan luuletajana. B. Gildemanni "Lillekessed".

Carl Wilhelm F r e u n d l i c h .

C.W. Freundlich juturaamatud. Freundlich didaktilise luuletajana. Freundlich sentimentaalsete hardusraamatute tõlkijana. Tema loomingu rahvalik vorm.

"Koolmeistrite kirjanduse" üldine tähtsus. Selle ideoloogiline perspektiivitus, kuid tundepärane rahvalähedus. Selle ettevalmistav osa rahvuslikule liikumisele.

Friedrich Robert F a e h l m a n n .

Fr.R. Faehlmann kui 19. saj. II veerandi juhtiv demokraat-valgustaja. Faehlmanni elukäik; areng valgustus-humanistlike ja patriootiliste ideede õhkkonnas. Faehlmanni tegevus arstina ja ülikooli õppejõuna. Ta esimese Tartu Ülikoolis eesti keele kohta peetud loengu analüüs. Võitlus balti-saksa reaktionäridega ülikoolis ning väljaspool. Tüli parun Nolckeniga ja vaated rahva sotsiaalsetele ning kultuurilistele vajadustele. Kirjavahetus Kreutzwaldiga; Faehlmanni osa õpetatud Eesti Seltsi asutamises ja tegevuses. Tema

teaduslikud ja folkloristlikud tööd ja nende sissejuhatus-
tes avalduvad seisukohad. Faehlmanni müüdid, nende algupä-
ra, ilukirjanduslik väärtus ja laad, nende tähendus järgne-
vale kirjandusele. Faehlmanni osa "Kalevipoja" koostamise
käigus. Ta algvisand "Kalevipojast" ja ettekanne ÜES-is.
Faehlmanni eestikeelsed luuletused, nende klassitsistlik
laad, nende sisuline ja vormiline väärtus. Faehlmanni ka-
lendrijutud, nende stiili esseistlik elavus ja sisu aktuaal-
sus. Faehlmann rahvaliku humoristina.

III. EESTI KIRJANDUS 19. SAJANDI 50-80-ndail AASTAIL.

1. Eesti rahvusliku liikumise poliitiline ja kultuuriline taust.

Kapitalismi hoogne arenemine põllumajanduses alates
sajandi keskelt. Talurahvaseadused. Talude päriseks ostmi-
ne ja raharendile viimine. Talumajanduse järkjärguline
tõus, eriti Lõuna-Eestis. Marksistlik õpetus rahvuse kujunemise-
st ühenduses kapitalismi arenguga. Lenini õpetus ka-
hest kultuurist igas rahvuslikus kultuuris. Lenin valgusta-
jaist-demokraatidest. Demokraatliku ja feodaal-klerikaalse
leeri kujunemine eesti rahvuslikus liikumises (Jannsen,
Hurt - Jakobson, Köhler). Peterburi patriootide virgutav te-
gevus. Palvekirjade aktsioon 1860-ndate aastate algul. Töös-
tusproletariaadi kujunemine ajajärgu lõpul (streigid aas-
tail 1877, 1880, 1882).

Rahvuslik liikumine kui alus rahvuskultuuri sünniks.
Võitlus rahvahariduse ja eestikeelse keskkooli eest (Eesti

Aleksandrikool). Koolikirjanduse areng. Rahvusliku liikumisaja kultuurilisi üritusi: I üldlaulupidu, Eesti Kirjameeste Selts, "Vanemuine", "Estonia", "Linda" aktsiaselts kui esimene eestlaste poolt juhitud kapitalistlik ettevõtte. Eesti-keelse pideva ajakirjanduse sünd: "Perno Postimees", "Tallo-rahva postimees", "Eesti Postimees", "Sakala". Nende lehtede hoiak. Teaduste areng. Võitlus uue kirjaviisi eest. Folkloristika ja rahvaluule kogumine. Eesti teatri sünd. Kontakt lääne ja vene klassikalise kirjandusega. Selle tõlkimine ja mugandamine eesti keelde.

2. Rahvusliku liikumisaja kirjanikke.

Friedrich Reinhold K r e u t z w a l d .

Fr.R. Kreutzwald kui XIX sajandi keskne kuju. Kreutzwaldi elukäik. Tema haridustee ja maailmavaate kujunemine. Arstlik ja ühiskondlik tegevus Võrus. Tema kontakt välismaailmaga: isiklikud kokkupuuted ja kirjavahetused; tähtsamaid probleeme viimastes.

Kreutzwald rahva huvide kaitsjana saksakeelses ajakirjanduses. Tema kaastöö "Inlandile" 1830.- 1840-ndail aastail, selle põhilaad.

Kreutzwaldi hoiak rahvuslikus liikumises 60-ndail ja 70-ndail aastail. Suhtumine klerikaalidesse. Rahva olukorra hinnanguid vastuses Yrjö-Koskinenile. Võitlus uue kirjavii-
si eest, poleemika sel puhul "Talurahva Postimehes" 1858.a. jm.

Kreutzwaldi rahvaalgustuslik tegevus. Kreutzwaldi rahvaraamatute ja populaarteaduslike teoste iseloomustus. Kreutzwaldi ühiskonnakriitika tema satiirilistes teostes ("Narrilased" jt.). Kalendrijutud ja nende seos kaasajaga ("Mihkel Põllupapi jutt" jt.), "Paar sammukest rändamiseteed", selle algupära, süžee, stiil.

Kreutzwald eesti folkloristika rajajana. Tema vaated rahvaluulele ja tema rahvaluulet käsitlevad tööd. Kreutzwaldi tegevus rahvaluule kogujana, väljaandjana ja kasutajana kirjanduslikus loomingus.

"Kalevipoeg". Ettevalmistus, eeltöid ja lähtekohti eepose koostamiseks. Eepose idee sünd ja areng läbi 40-ndate ja 50-ndate aastate. Õpetatud Eesti Seltsi, Faehlmanni ja Schultz-Bertrami osa "Kalevipoja" saamisloos. "Kalevipoja" väljaanded Kreutzwaldi eluajal. "Kalevipoja" ainestik, ideestik, tegelased, vorm. "Kalevipoja" vastuvõtt, mõju ja tähtsus kaasajal ning järgnevatel aegadel. "Kalevipoja" tõlked.

"Eesti rahva ennemuistsed jutud". Selle vahekord rahvaluulega. Muinasjuttude ideestik, stiil.

Kreutzwald lüürikuna ja tõlkijana. "Viru lauliku laulud", selle algupärasuse aste, tõlkemugandused, luule-eeskujud. Kreutzwaldi tõlkelaenuline värsspoem "Lembitu". Viimases peegelduv Kreutzwaldi maailmavaade. Tõlkelaenulised värssnäidendid; suhtumine teatrisse. Kreutzwaldi tähtsus eesti luule arengus.

Kreutzwaldi elutöö tähtsus kaasajal ja tänapäeval.

Johann Woldemar J a n n s e n .

J.W. Jannseni elukäik. Jannseni kui XIX sajandi rahvusliku liikumise kodanlik-klerikaalse suuna aktiivsem tegelane. Tema poliitiline hoiak. Tegevus ajakirjanikuna. Jannseni osa eesti laulukultuuri ja seltsielu edendamisel. Tema lauluharrastustest välja kasvanud "Eesti lauliku" iseloomustus. Luuletuste temaatika, algupärasus.

Jannsen jutukirjanikuna. Jutukogud ja nende algupära. Juttude "Maatargad" ja "Uus variser" iseloomustus. Ajalooliste juttude mugandused eesti keelde ("Rootsi Raudpea" jt.). Nende tähtsus rahva lugemisvarana, Jannseni juttude stiil ja keel.

Jannseni tähtsus eesti kultuuriloo ja kirjanduses.

Juhan W e i t z e n b e r g .

Eluloolisi andmeid. Weitzenbergi luule ilmumine ajakirjanduses, kalendris jm. Tema tuntumate luuletuste temaatika, probleemistik, aine käsituslaad, vorm. Weitzenberg kui realismi pioneer.

Friedrich K u h l b a r s .

Fr. Kuhlbarši eluloost. Ülevaade Kuhlbarši luulekogudest. Kuhlbarši luule ainetik. Muinsusromantika kajastusi tema luules. Kuhlbarši lasteluule. Tema luule paremik ja selle tähtsus kaasajal.

Carl Robert J a k o b s o n .

C.R. Jakobsoni elukäik, tema poliitiline, seltskondlik ja publitsistlik tegevus. "Kolme isamaa kõne" iseloomustus, tema eesti ajaloo kontseptsioon selles. "Sakala" osa Jakobsoni poliitilises võitluses.

Jakobsoni koolimehena ja koolikirjanikuna. Tema koostatud lugemikud ja populaarteaduslikud teosed. Jakobsoni laulukultuuri propageerijana. Tema suhtumine eesti rahvaluulesse.

Jakobsoni ilukirjanduslik looming. Ülevaade tema luuleharrastustest. Näidendi "Arthur ja Anna" idee, probleemistik, tegelasgrupid. Autobiograafilised sugemed näidendis. Näidendi aktuaalsus.

Jakobsoni tagasihoidlik koht kirjanikuna.

Lydia K o i d u l a .

L. Koidula elu ja tegevus; tema maailmavaste ning kirjanduslike vaadete kujunemine. Kreutzwaldi ja Jakobsoni osa selles.

Koidula kirjanduslik tegevus.

Tartu periood Koidula luuleloomingus. Luuletuskogude iseloomustus. Koidula patriootilise luule põhilaad. Loodus- ja armastuslüürika. Koidula Kroonlinna perioodi luulelooming. Tema luule kujundist ja vormist.

Koidula näitekirjanikuna. Beldusi selleks tegevuseks. Ülevaade näidenditest, nende algupära, temaatika, probleemid, tähtsamad tegelased peamiselt kolme esimese näidendi ulatuses. Näidendite kompositsioon ja lavalisus. Nende aktuaalsus kaasajal ja lavakõlvulisus tänapäeval.

Koidula jutulooming, selle üldiseloomustus. Ühiskondlike suhete ja olustiku kajastumine Koidula juttudes. Näiteid algupärastest juttudest ja nendes esinevatest probleemidest ning Koidula jutustamislaadist. Looduskirjeldused miiniatuurides "Talvine metsasõit" ja "Kevadine looduse ärkamine". Koidula tõlkejuttude valikuprintsiip (aktuaalsus jms.).
Koidula tähtsus kaasajal ja tänapäeval.

M i h k e l V e s k e .

Eluloolisi andmeid. M. Veske vaadete kujunemine, tema kaasaminek kahe leeri vahelises võitluses. Tegevus keeleteadlasena, folkloristina ja publitsistina.

M. Veske luulelooming. Tema isamaaluule põhilaad; võrdlusjooni Koidulaga. Veske loodus-, kodu- ja armastuslüürika iseloom. Rahvalaulu eeskuju ja huumori osa Veske luules. Realistlikke tendentse tema luuleloomingus.

A d o R e i n v a l d .

A. Reinvaldi elust ja tegevusest, tema maailmavaateline hoiak, suhtumine mõisnikesse ja religiooni. Reinvaldi luule paremiku iseloomustus. Võrdlusjooni kaasaegsete luulega.

J u h a n K u n d e r .

J. Kunderi elukäik, tema maailmavaateline hoiak. Tema tegevus kirjandusloolasena ja kriitikuna.

Kunderi isamaalüürika ja selle põhilaad.

Kunder näitekirjanikuna, eeldusi selleks tegevuseks. Ülevaade näidendeist ja nende temaatikast. "Kroonu onu" komöödiana, tegelased, kompositsioon. Kunder poliitilise satiiri viljelejana.

Kunderi proosa, muinasjutud, lasteraamatud.

Kunderi tähtsus eesti kirjandusloos.

Idli Suburg.

Eluloolisi andmeid. Ajakirjanduslik tegevus. Jakobsoni osa Suburgi vaadete kujunemises. Suburgi jutud, nende ideestik. Jakobsoni osa "Liina" sünnis. Naise emantsipatsiooni ideed jutustustes. Suburgi juttude tähtsus kaasajal.

Jakob Pärn.

Eluloolisi andmeid. Maailmavaateline hoiak. Ülevaade jutuloomingust. Pärna juttude ideoloogiline suunitlus, naiivsed illusioonid eesti suurniku rahvasõrusest. Jutustuse "Oma tuba, oma luba" idee, olustiku kujutamine, suhe mõisa ja kirikuga, tegelased. Pärna lastejutud. Pärna juttude kunstiline külg. Juttude tähtsus kaasajal.

2. Eesti kirjandus 80-ndate aastate poliitilise reaktsiooni ajal.

1830-ndate aastate poliitilise reaktsiooni olemus. Manasseini revisjon (1882-1883) ja sellele järgnevad reformid. Tsaaristlik ümberrahvustamise poliitika. Venevastase natsionalismi tekkimine. Reformide positiivsed ja negatiivsed tulemused. Kriis eesti rahvuslikus liikumises. Rahvuslike ettevõtete pankrot.

Eesti perioodika ("Virulane", "Olevik" jt.), ajalehtede poliitilised suunad. Teaduste areng, folkloristika ja rahvaluule kogumine (Hurt). Vene kirjanduse tõlkimise intensiivistumine.

Olukord eesti kirjanduses 1880-ndail aastail. Epigonism. Muinsuse luulendamine. Väikekodaanluse maitset teeniv armastus- ja põnevusjutt.

Ajalehetoimetajate - "rahvameeste" kirjanduslikud ja kõrvalharrastused.

A. Grenzstein luuletajana, koolikirjanikuna ja publitsistina.

K.A. Hermann luule ja proosa viljelejana, kirjandusloolasena, keeleteadlasena ja muusikakultuuri edendajana.

J. Järve ajaloolised jutustused ja nende iseloomustus.

J. Kõrvi jutustused tõusikluse propaganda teenistuses. Kõrv vene klassika tõlkijana.

Besti muinsuse elavnev luulendamine.

P. Jakobson, eluloolisi andmeid. Tema luuleharrastus. Realismi sugemed tema luule paremikus. Jakobsoni "ilunäitlused", nende iseloomustus, lavalisus.

A. Jürgensteini ja teiste "ilunäitlusi".

J. Bergmann, eluloolisi andmeid, luuleloomingu iseloomustus. Tema ajaloolised ballaadid. Bergmanni osa eesti värsitehnika täiustamisel. Bergmann antiikkirjanduse tõlkijana.

3. Romantiline ajalooline jutustus.

Eduard B o r n h ö h e .

E. Bornhöhe elukäik. Tema ajaloolised jutustused, nende allikmaterjalid. Tasuja romantilise kangelasena. Villu iseloomustus, võrdlusjooni Tasujaga. Ajalooliste jutustuste tähtsus kaasajal ja hiljem. Bornhöhe olevikuainelised jutustused ja reisikirjeldused. Satiir ja huumor tema loomingu. Bornhöhe vene ja Lääne-Euroopa kirjanduse klassika tõlkijana.

Andres S a a I .

Eluloolisi andmeid. Saal kui viljakamaid ajaloolise jutustuse autoreid (teoseid). Ajalooliste ja rahvatraditsiooniliste allikmaterjalide kasutamine jutustustes. Tema jutustuste põhilaad, kompositsioonilisi võtteid. Saali eluloolised teosed ja nende põhihoiak. Suhtumine koloniaalpo-

liitikkasse hilisemas jutuloomingus. Saali jutustuste osatähtsus kaasajal.

4. Väikekodanluse elu ja rahvusliku renegaatluse peegeldus eesti kirjanduses.

Maximilian P ö d d e r .

Eluloolisi andmeid, tegevus tõlkijana. Pödderi jutustus "Bob Ellerhein" eesti haritlaselu kujutajana. Olustiku-kirjeldused, tegelaste kujutamine. Teose demokraatlik hoiak.

Elisabeth. A s p e .

E. Aspe eluloolisi andmeid. Linna väikekodanluse elu kujutamine Aspe jutuloomingus 80-ndail ja 90-ndail aastail. "Ennosaare Ain", teose teema, idee, olustikukirjeldused, karakterid. Aspe romantismi ja realismi üleminekujärgne autorina.

IV. EESTI KIRJANDUS 19. SAJANDI 80-ndate AASTATE LÖPUST KUNI SUURE SOTSIALISTLIKU OKTOOBRI-REVOLUTSIOONINI.

1. Kriitilise realismi kujunemise eeldused ja selle arengujooned.

Eesti ala tööstuse arenemine 90-ndail aastail. Suurtööstuse tekkimine. Eesti küla kihistumine. Tsaarivalitsuse poliitika ja saksa parunite rahvuslik surve. Esimesed tööliste illegaalsed ringid Eestis. Streigiliikumine. Revolutsioonilise sotsiaal-demokraatliku liikumise algus (M.I. Kalinin).

1905. aasta revolutsioon ja talurahva osa selles. Eesti kodanluse hoiak revolutsioonis. Terijõe konverents (1907) ja selle tähtsus eesti tööliste revolutsioonilises liikumises. Kodanluse juhtivad ajalehed. Proletaarse ajakirjanduse sünn. Stolõpini reaktsioon. Eesti kodanluse majanduslike positsioonide tugevdamine. Rahvastervikluse propaganda. Uue revolutsioonilise tõusu aastad. Ajaleht "Kiir" (1912). Eesti kodanluse hoiak I maailmasõjas.

Kultuurhariduslik olukord 19. saj. lõpul ja 20. saj. algul. Hariduse levik; kodanliku intelligentsi kasv. Laulu- ja muusikakultuuri areng. Teatrimajade püstitamine Tartus, Tallinnas, Pärnus. Kutselise teatri sünn. Kultuuriliste organisatsioonide rajamine: Eesti Kirjanduse Selts, Eesti Rahva Muuseum. Ajakirjanduse osa rahva kultuurilise taseme tõstmisel. Ajakiri "Eesti Kirjandus". Materialistlikel positsioonidel asuvad populaarteaduslikud väljaanded: ajakiri "Rahva Lõbu-leht", koguteos "Lõbu ja teadus" I, II.

Progressiivse ühiskondliku mõtte, mineviku demokraatliku kirjanduse, vene ja Lääne-Euroopa eesrindliku kirjanduse osa realismi kujunemisel. Võitlus epigoonilise luule ("luuleudu") vastu, selle ülekasvamine võitluseks realismi eest eesti kirjanduses. Ed. Vilde, J. Jõgeveri ja A. Grenzsteini jt. osa selles võitluses (sõnavõttud "Postimehes", "Oma Maas", "Olevikus"). Realismi juurdumine J. Tamme, J. Liivi, E. Vilde loomingus 90-ndate aastate algul. Realismi reserveeritud laad selle varasemal etapil; "ideaalrealismuse" propaganda; kriitilise realismi läbimurd. Suunava kriitika olukord 90-ndail aastail.

2. Silmapaistvamaid realistide sajandivahetuse eesti kirjanduses.

Jakob T a m m .

Jakob Tamme eluloolisi andmeid. Tamm lüürikuna, lugulaulu, ballaadi- ja valmikirjanikuna. Filosoofilised motiivid Tamme lüürikas. Mõisnike ja nende käsilaste vastased teemad

Tamme lüürikas ja lürooepikas. Nende teemade sagedane allegooriline ja satiiriline käsitluslaad. Rahvaluule osa Tamme loomingus ja selle rakendus ballaadides ja lugulauludes. Reaalse ja fantastilise põimumine ballaadides. Kapitalistliku kurnamise paljastus lugulaulus "Odavad orjad". J. Tamme luule vormiline kül. Tamm vene klassika ja rahvaluule viljaka tõlkijana. Tamme tähtsus üleminekuaja autorina. Romantismi ja realismi vahekorid tema luules.

Karl Eduard S ö ö t .

Eluloolisi andmeid. Söödi isamaa-, armastus- ning kodu- ja mälestusluule iseloomustus tema loomingu esimesel perioodil, eriti kogus "Mälestused ja lootused". Huumor Söödi armastuslüürikas. Elegia ja allegooria Söödi luules.

Söödi hilisemad luuletuskogud ja nende üldine iseloomustus. Kapitalistliku ühiskonna tagasihoidlik kriitika nii varasemas kui ka hilisemas luules. Sööt ballaadikirjanikuna. Söödi varsivorm. Romantismi ja realismi põimumine Söödi luules. Sööt lastelaulikuna ja tõlkijana.

Anna H a a v a .

Eluloolisi andmeid. Haava kui sajandivahetuse viljakum armastuslüürik. Esimeste luulevihikute iseloomustus. Ühiskondlike probleemide esilekerkimine, eesti kodanluse tõusueelclude kajastused luulekogus "Lained". Kodanliku korra väärnähtuste kriitika järgnevates luulekogudes. Humoristlikud žanripildid Haava lüürikas. Kaldumine enesekordamise hilisemates kogudes. Haava luule vormiline kül. Realismi ja romantismi osa Haava luules. Haava luuletuste populaarsus, nende viisistamine. Haava proosapalade "Väikesed pildid Eestist" iseloomustus. Haava Lääne-Euroopa klassika tõlkijana.

Juhan L i i v .

Juhan Liivi elukäik. Ta tegevus ajakirjanikuna. Liivi varasema luule ja proosa põhilaad. Realismi süvenemine 80-ndate aastate lõpul Liivi loomingus. Liivi realistlike lühijuttu-

de iseloomustus. "Vari". Sotsiaalsete probleemide käsitlemine teoses. "Varju" tegelased. Teose lõpplahendus. "Varju" kunstilised väärtused, kompositsioon ja stiil. "Varju" tähtsus eesti realismi arengus. "Käikmäe kägu" - paralleeljooni "Varjuga", "Nõia tütar", selle idee, tegelased. Eesti küla vastuolude käsitus jutustuses. Tegelaste psühholoogiline usutavus. Teose kunstilised väärtused; koomikat "Nõia tütres".

Juhan Liivi lüürika, selle ainestik. Loodus Liivi lüürikas. Liivi sotsiaalne lüürika, rikkuse ja vaesuse vastuolude tunnetamine selles. Autobiograafilise eeleegia ja patriootilise luule lähtekohti. Liivi lüürika meisterlikkus. Vormiliste ja kujundiliste võtete iseloomustus. Rahvaluule mõju Liivi lüürikale. Liivi loomingu tähtsus kaasajal ja tänapäeval.

Jakob L i i v .

Eluloolisi andmeid. J. Liivi kirjandusliku tegevuse mitmepalgelisus ja produktiivsus. Liivi varasema lüürika tagasihoidlik laad. Saavutusi kodukoha ja armastuslüürikas. Eleegilise ja filosoferiva elemendi sagenemine hilisemas lüürikas. Liivi allegooriline isamaaluule. Lugulaulud. "Kõrbelõvi" iseloomustus. J. Liiv klassikaliste luulevormide arendajana, sonetiviljelejana.

J. Liiv näitekirjanikuna. Näidendi "Kolmat aega valla vanem" iseloomustus. Liivi näidendite realistlik põhilaad. J. Liivi jutustused ja memuaarid.

August K i t z b e r g .

A. Kitzbergi elu ja kirjandusliku loomingu algus muinsusaineliste teemadega. Ülevaade külajuttudest. Nendes esinev huumor ja rahva elu realistlik kujutus. Kitzberg näitekirjanikuna. Ta varasemate näidendite - "Punga Mart ja Uba Kaarel", "Rätsep Õhk", "Püve talus" iseloomustus. Kitzbergi draamad; "Tuulte pöörises", selle tegelaste psühholoogilise ja ühiskondliku konflikti vastuoluline ja kunstlik lahendus.

"Tibahunt" - probleemi asetus ja selle lahendus draamas. Tammara moraalil olemus. Tegelased. Tiina hukkamise põhjused. Draama kompositsioon, lavalisus. "Kauka jumal" - külakurnaja ja rahavõimu kriitika selles. Tegelased. Draama kompositsioon. Kitzbergi ülejäädud näidendite iseloomustus: temaatika, probleemistik, kunstiline õnnestumine, puudujäägid. Kitzberg lastekirjanikuna, põljetonistina. Kitzbergi osa eesti draamakirjanduse arengus. Kitzbergi realismi põhilaad; võrdlusjooni Vilde ja teistega.

Eduard V i l d e .

Eduard Vilde kui eesti kriitilise realismi rajaja ja peaesindaja. Ta elukäik ja maailmavaate ning kunstiliste vaadete kujunemine. Ajakirjanduslik, kirjanduskriitiline ja teatrikriitiline tegevus. E. Vilde varasema loomingu (1882-1895) ülevaade (temaatika, tegelaste valik jms.). Mõne põnevus- ja naljajutu iseloomustus. Vilde varasemate romaanide põhilaad ("Röövitud tiivad" jt.).

Ühiskonnakriitika tugevnemine Vilde loomingu 1890-ndate aastate algul. Iseloomustada mõningaid jutustusi (näit. "Karikas kihvti", "Kippiari unerohi" jts.) kriitilise realismi seisukohalt, ära märkides nende voorusi ja puudujääke. Vilde kirjanduslike vaadete peegeldumine satiiris "Suguvend Johannes".

E. Vilde loomingu 90-ndate aastate lõpul, käesoleva sajandi algul ja maapao esimestel aastatel.

Kriitilise realismi lõplik läbimurd Vilde loomingu, selle põhjused ja eeldused. Ühiskondlike vastuolude kujutamine eesti külas. Romaan "Külmale maale", selle idee, probleemistik, tegelased. Romaani psühholoogiline tihedus, kunstiline kujundus. "Külmale maale" Vilde ühiskondlik-poliitiliste vaadete kajastajana.

Eesti tööstusproletariaadi elu käsitlev romaan "Raudsed käed". Teose saamisluгу ja iseloomustus. Olustikupildide osa romaanis.

Ajalooline triloogia. Romaanide saamislugu, temaatika, idee, probleemistik, tähtsamad tegelased. Talurahva stiihiline võitluse kujutus üksikutes romaanides. Usuliste liikumiste materialistlik analüüs "Prohvet Maltsvetis". Eri romaanide kunstiline õnnestumine. Triloogia, eriti "Maatra sõja" tähtsus revolutsioonieelses õhkkonnas.

Jutustused ja lühivanrid. Usumeeste variserlikkuse ja naise emantsipatsiooni probleemide käsitus jutustustes "Astla vastu" ja "Koidu ajal".

Satiirid "Dr. Aadu Rebane", "Dunkelmannide suguvõsa", "Uuel teel"; neis väljasaerdud nähtused.

1905. - 1907. a. revolutsiooni peegeldus Vilde loomingu. Ülevaade revolutsioonielulistest jutustustest ja mõne lähem iseloomustus. Ajakiri "Kaak" ja kaastöö Lilienbachi pilkelehtedes. Poliitilise satiiri temaatika, probleemid. Koomilise (huumor, ironia jms.) rakendus satiirides.

Lääne-Euroopa töölisklassi võitlust kajastav jutustus "Janastus"; selle iseloomustus. Jutustus Vilde poliitiliste vaadete peegeldajana.

E. Vilde looming maapao lõpuaastail.

Ameerika-ainelised satiirid ja jutustused. Ameerika kaks palet neis.

Ülevaade kogust "Jutustused".

Vilde näidendid, nende probleemistik, tegelased, intriigi areng, kompositsioon, lavalisus. "Pisuhänna" kui komöödia voorused.

Romaan "Mäeküla piimamees" psühholoogilise romaanina. Selle probleemistik, tegelased. Romaani kunstiline ja keeleline töötlus.

E. Vilde hilisem looming (1917-1933).

Novellide "Kui tuli tähendus" jt. iseloomustus. Lõpeta-
mata romaani "Rahva sulased" temaatika.

"Kogutud teoste" redigeerimine.

Sõnavõttud kodanliku korrupsiooni ja vapsismi vastu kir-
janiku viimasel eluaastal.

Vilde kui demokraatliku kirjaniku keskne osa kriitilise
realismi viljelejana. Tema loomingu sisulised ja kunstili-
sed väärtused. Vilde võitleva sõna eesmärk. Tema loomingu
tähtsus kaasajal ja nõukogude ühiskonnas.

Ernst Peterson - S ä r g a v a .

E. Peterson-Särgava - sajandivahetuse eesti kriitili-
se realismi tüüpilisemaid esindajaid. Eluloolisi andmeid.
Ülevaade Peterson-Särgava sajandivahetuse jutuloomingust.
"Paisete" ja "Rahvaalgustaja" lähem analüüs; probleemistik,
tegelased, sõnastus ja stiil.

Naise emantsipatsiooni probleemi käsitus Peterson-Sär-
gava loomingus.

Särgava looming kodanlikul ajal.

Kirjandusliku tegevuse uus tõus elu lõpuaastail. Roman
"Lähme linna kirjutama..."; selle memuaariline põhilaad.

Särgava toodangu üldhinnang; võrdlusjooni E. Vildega.

Jakob M ä n d m e t s .

Eluloolisi andmeid. Mändmets kui eesti realistliku kü-
lajutu produktiivne viljeleja. Ülevaade novelli- ja jutukogu-
dest. Mõne novelli lähem analüüs ("Katkiraiatud kaljas" jt.).
Mändmets Saaremaa olustiku ja inimeste kujutajana. Mändmets
inimeste psühholoogia eritlejana. Romantilised sugemed Mänd-
metsa novellides. Mändmetsa realismi põhilaad.

J a a n L i n t r o p .

J. Lintrop novelli- ja lühijutumeistrina. Tema loomin-
gu kunstiline tihedus, huumor. Tšehhovi viljastav mõju tema
novellidele.

3. Proletaarne kirjandus.

Proletaarse kirjanduse olemus, selle suhe kriitilise
ja sotsialistliku realismiga. Eesti proletaarse kirjanduse
sünd ühenduses 1905. a. revolutsiooniga. Vene proletaarse
kirjanduse mõjud.

X J u h a n L i l i e n b a c h .

J. Lilienbachi elust ja tegevusest proletaarsete väl-
jaannete kirjastajana ja levitajana ("Edasi" albumid jms.).
Koostöö E. Vildega.

Lilienbach luuletajana; tema luule ideoloogiline heiak
ja kunstiline kujundus.

H a n s P ö ö g e l m a n n .

H. Pöögelmanni elust ja tegevusest ajakirjanikuna ja
revolutsioonilise võitlejana. Ülevaade Pöögelmanni luule-
loomingust 1905. a. revolutsiooni ja Oktoobrirevolutsiooni
ning kodusõja aegadel. Revolutsiooni temaatika ja satiir
eesti reaktsioonilise kodanluse vastu. Pöögelmann tööliste
rahvusvaheliste võitluslaulude tõlkijana.

E e s s a a r e A a d u (J a a n A n v e l t).

Eessaare Aadu eluloost, poliitilisest ja publitsistli-
kust tegevusest. Ülevaade novelliloomingust. Inimpsühholoo-
gia kujutamine - keskne osa tema novellides.

X Otto M ü n t h e r (O. Minor).

Otto M üntheri tegevus ajakirjanikuna ja proletaarse kirjanduskriitikuna. M ünther prosaistina. Tema novelliloomingu iseloomustus.

Proletaarse kirjanduse tähtsus proletariaadi poliitilise teadlikkuse kasvatajana.

4. Usromantiline kallak eesti kirjanduses käesoleva sajandi algul.

Ühiskondlik-poliitilised olud sajandi algul. Estetismi ja formalismi süvenemine kodenlikus kirjanduses. "Kirjanduse sõbrad" ja nende väljaanded. "Noor-Eesti" rühmituse kujunemine, selle eeslõpped loosungid. "Noor-Eesti" arenguetapid, väljaanded, põhilised autorid, esteetiline programm, suhtumine eesti kirjanduse senistesse traditsioonidesse ja väliskirjanduslik orientatsioon. Kaasaegne ja hilise arvustus "Noor-Eestist". Liikumise objektiivne tähtsus eesti kirjanduse arenguloos. Esinenud väärarusaamad. Rühmituslaste arengu maailma-vaatelised ning meetodialased erijooned.

Gustav S u i t s .

G. Suitsu elukäik. G. Suits kui kirjandusliku nooruse organiseerija ja ideoloogiline juht. Ta luuleloomingu algus. Luulekogu "Elu tuli". Selle kogu nooruslik ja jõuline paatos. Revolutsioonilise romantika sugemed vabadust ülistavais, tsaristliku surve vastu suunatud värssides. Sugestiivne armaastus- ja mälestusluule. Muutused Suitsu esteetilistes arusaamades reaktsiooni aastail. Luuletuskogu "Tuulemaa" ideelis-kunstiline omapära. Suitsu ühiskondlik aktiviseerumine ühenduses Eelne maailmasõja puhkemisega. Luuletuskogu "Kõik on kokku unenägu". Suits eesti rahvalaulu värsi kasutajana. Ballaad "Lapse sünd". Suits publitsistina; ta töö kirjanduse ajaloo uurimisel. Suitsu luulelooming 30-ndatel aastatel. Pagulasperioodi kirjandusliku ja ühiskondliku tegevuse iseloomustus.

Villem R i d a l a .

Villem Ridala looduslaulikuma ja muinsuse luulendajana. Saarte osa ta elus ja loomingus. Ridala filoloogilised huvid ning stiililine kainus, individuaalsus ja raskepärassus. Lüürika näiteid. Ridala looduspiltide põhiliselt realistlik, paiguti aga impressionismi kalduv laad. Muistse sakslastevastase võitluse teema. Muinsusromantilised nägemused ka viikingiaja saarlastest. Rahvalauluvärsi unestirakendused. Ridala kirjandusteadlasena.

Ernst E n n o .

E. Enno sümbolistliku lüürika viljelejana väljaspool "Noor-Eesti" rühmitust. Ülevaade Enno elukäigust, vaadetest ja luulest. Individualism, müstiline ja metafüüsiline tunnetus Enno lüürikas. Koduluule sugestiivsus ja musikaalsus. Enno lasteluule realism.

Friedebert T u g l a s .

Fr. Tuglase elukäik. Ta loomingulise töö algus realismi positsioonidelt sajandivahetusel. Varasemad realistlikud jutustused ja nendes esinev talurahva elu kujutus. 1905. a. revolutsiooni meeleolude peegeldus jutustuses "Hingemaa" jm. Emigratsiooniperioodi looming, selle sümbolistlikud ja impressionistlikud jooned. Kirjaniku esteetiliste vaadete kujunemine kuni 1917. a.

Romaan "Felix Ormusson". Hilisemad novellikogud ja neis peegelduv areng. Tuglase teeneid novellikirjanduse viljelejana. Romaan "Väike Illimar".

Tuglase reisikirjad. Ta teened eesti proosastiili arendajana. Tuglas esseistina, kirjandus- ja kultuuriloolasena. Monograafiad "Juhan Liiv" ja "Eesti Kirjameeste Selts", nende käsituslaad ja nende väärtus tänapäeval. Tuglas kui maailmakirjanduse klassika silmapaistev tõlkija.

V. EESTI KIRJANDUS OKTOOBRIREVOLUTSIOONI- JA EESTI KODANLIKU VABARIIGI PERIOODIL. 1917-1940.

1. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ja klassisõja aastate kirjanduslik elu (1917-1920).

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon kui uus etapp maailma ühiskondlikus arengus. Eesti proletariaadi ja töötava talurahva võitluste tähtsus eesti rahva ajaloo kujundamisel. Nõukogude võimu esimesed sammud eesti rahva eesrindliku kultuuri kindlustamisel. Perioodika esatähtsus selles. Kirjastuslik tegevus. Haridusselu organiseerimine. Teater Oktoobrirevolutsiooni päevil. Saksa keisririigi imperialistlike jõudude okupatsioon (1918. a. veebruar). Mn. "vabadussõda" kui klassisõda, mille tulemusena eesti kodanlusele, teatud Lääne imperialistidele, õnnestus kehtestada oma diktaatuur. Eesti proletaarsete kultuurielu koondumine Petrogradi. Kultuuri küsimused Petrogradi "Edasi" veergudel. Kriitika dekadentide aadressil. Petrogradi eesti kultuurielu suunav tähtsus eesti proletaarsete kirjanduse edasisele arengule. Eesti kriitilise realismi vähene kontakt kaasajaga Oktoobrirevolutsiooni ja klassisõja aastail. Väikekodanliku kirjanikkonna maailmavaateline ja esteetiline kriis. Kirjanike ühingu "Siuru" loomine ja "Siuru" albumid. "Siuru" ühingu lagunemine 1919. a. seoses eesti luule astumisega "ajalaulude" perioodi eesti tegelikkuse ja välismaise ekspressionismi mõjutustel.

2. Eesti kodanliku vabariigi perioodi kirjanduslik elu.

Sõja järgse revolutsioonilise kriisi aastad 1920-1925.
Tartu rahu (1920. a. veebr.). Eesti muutumine kapitalistliku maailmasüsteemi vasalliks. Bolševike edu töölislislikumise leegaalses ja illegaalses juhtimises. Tööraha ühine väerinne. Kodanluse terror töölislislikumise vastu. V. Kingissepp kodan-

likust Eestist ja selle kultuurist. Kirjanike lähenemine ühiskondlikele teemadele. "Tarapita", tema kirjanduslikud eeskujud ja heterogeensus. "Ajaluule" süvenemine (Kärner, Alle, Barbarus, Semper, Under). Kriitiliste realistide (Tamsaare, Metsanurk) hinnangud kaasajale. Eesti Kirjanikkude Liidu ja selle häälekandja "Loomingu" asutamine.

Kodanluse võimu ajutine stabiliseerumine (1925-1928).
1924. a. 1. detsembril töörahva ülestõus ja selle mahasurumisele järgnev terror ning reaktioon. "Maaorientatsioon" ja kodanliku maareformi käsitlevate "asunikuromasnide" ilmumine (Kivikas, Roht) kui kodanluse stabiliseerumise peegeldus. Kriitilise realismi kujunemine uutes tingimustes. Proletariaadi elu ja võitluse käsitlemine (Metsanurk, Jakobson). "Aktioon".

J. Madariku (J. Lauristin) romaan "Riigikukatajad", selle probleemistik ja tegelaskujud. Tähtsus eesti kirjanduses. Opositsiooniliste meeleolude taltumine, subjektivism ja resignatsioon lüürikas. Oleviku ühiskondlike nähtuste kriitika nõrgenemine formalistlike katsetuste tõttu (Barbarus); siirdumine looduse ja isikliku lüürika temaatikale (Kärner). Formalism kirjanduskriitikas ja kirjandusteaduses (Akadeemilise Kirjandusühingu väljaanded, vastavaid artikleid "Eesti Kirjanduses" ja "Loomingus").

Maajanduskriisi ja kodanluse võimu süveneva poliitilise kriisi aastad (1929-1934). Fasistliku liikumise tugevnemine ja kodanluse üldine fašiseerumise kurs. Kirjanike jätkuv diferentseerumine. "Eluläheduslaste" liikumine. "Looduse" romaani võitlused ja neis avalduvad tendentsid.

Kriitilise realismi edasine arenemine (Barbarus, Jakobson, Sütiste, Metsanurk, Kärner, Alle). Rea kirjanike selged seisukohavõetud fašismi vastu (Vilde, Barbarus, Alle, Suits, Semper).

Avaliku fašistliku diktatuuri aastad (1934-1940). Fasistlik pööre 1934. aastal. "Vaikiva oleku" aastad Eestis. Kahe kultuuri võitlus 30-ndatel aastatel. EKP poolt juhitud ühis-

rinde ja rahvusrinde taktika tähtsus kirjanike progressiivsemale osale. Huvi tõus Nõukogude Liidu elu ja kultuuri vastu. Fasiseeruva kodanluse aktiveerumine vaimse elu aktiivseks juhtimiseks. "ERK". Eesti raamatuaasta ürituste poliitiline tagapõhi. Nõuded ajakirjale "Looming". Ajakirja "Varamu" asutamine. Kultuurkapitali autonoomia kaotamine ja püüded selle kaudu mõjutada kirjanikkonda. Osa kirjanikkonna asumine diktatuuri teenistusse (Gailit, Kivikas, Adson, Visnapuu, Mälk, Hindrey). Ajalooline temaatika nn. rahvustervikluse propaganda teenistuses (Hindrey, Mälk).

"Arbujate" elust kaugenev luule. Kirjanike parima osa truuskjäämine kriitilise realismi positsioonidele (Tammsaare, Barbarus, Semper, Sütiste, Alla, Kärner jt.). Fasismivastase hoiaku süvenemine. K/Ü "Sõprus". Kommunistliku partei strateegia ja taktika juunipöörde ettevalmistamisel. Üksikute eesrindlike kirjanike kontaktiloomine revolutsiooniliste jõududega.

3. Silmapaistvamaid kirjanikke 1917-1940. ✕

Oskar L u t s . ✕

O. Lutsu elukäik. Luts kui külaelu, noorsoo ja linna käsitöölise ning väikekodanluse kujutaja. Lutsu kirjandusliku loomingu algus. Tema realismi kujunemine. "Kevade" kui tsariaegse eesti külakooli ja õpilastüüpide õnnestunud kujutus. Tegelasakonna edasiarendus hilisemais Tootsi-lugudes. Kallak uusromantismi mõningais jutustustes ja näidendeis I maailmasõja päevil. Lutsu edasine areng ta linnaelu käsitlevais jutustustes, humaanne suhtumine töötavasse inimesesse, kuid käsitluse piiramine poolproletaarsete ja väikekodanlike kihtidega. Lutsu protest kodanliku moraali vastu. Tema memuaarid, nende ilukirjanduslik laad ja kultuurilooline väärtus. Luts näitekirjanikuna. Lutsu huumor. Ta loomingu tähtsus eesti realistliku kirjanduse edasiarendamisel. Luts eesti nõukogude kirjanikuna. Tema "Jüri Pügal" ja publitsistika.

A.H. Tammsaare elukäik. Tammsaare kui eesti kriitilise realismi suurim esindaja, eesti töötava talurahva elu ning ideoloogia kajastaja. Tema lapse- ja noorpõlv. Tammsaare maailmavaateline kujunemine Tartus 1905. a. revolutsiooni ja järgneva reaktiooni õhkkonnas. Varasemad realistlikud jutud. Impressionistlik-uusromantiliste meeleolude süvenemine Tammsaare järgnevais psühholoogilistes töödes, neis kasvav iroonia intellektualismi üle ja alateadliku instinktiivse tähtsuse rõhutamine. Uus lähenemine realistlikule elukujutusele. "Jundit", tema allikad ja seos kaasajaga. Ideestik ja tegelaskujud. "Kõrboja peremees", tema tegelaskujud ja probleemistik.

"Tõde ja õigus" kui eesti kirjanduse kaaluvaim suurromaan ja läbilõige eesti talurahva ning intelligentsi elust ja arengust alates rahvuslikust liikumisajast. Romaani sünnilugu, selle eetilise-psühholoogilised peaideed. Kapitalistliku aja kultuuri ja maaelu, intellektuaalse õiguse ja instinktiivse südametõe vahekorrad; romaani tähtsamad motiivid ja tegelaskujud, ülesehitus ja stiil. Talurahva elumiljöö ja hingeelu kujutus romaanis "Tõde ja õigus". Selle elukäsitluse erijooned. Romaanisarja lõpu poole kasvav ühiskondlik kriitika ja salvav kibedus kodanliku vabariigi seltskonna ning selle nautleva ellusuhtumise vastu; selle võrdlusjooni samal ajal ikka enam pettuva ja kibestuva väike- ja keskmik-taluniku seisukohtadega. Indrek kui üksiseisva, juuretu intelligendi kuju, tema vahekorrad autoriga; ta ideoloogilise skepsise ja ummikluse sotsioloogilisi ja psühholoogilisi aluseid; romaani "Tõde ja õigus" lõpul heroiseeritud töö ja ühistegevuse printsip kui kogu inimkonna arengu alus. Romaan "Tõde ja õigus" eesti nõukogude kirjandusteaduses.

Tammsaare hilisemad romaanid kui paljastused kodanliku seltskonna naudingujanust ja degeneratsioonist või intelligentsi korporantlik-kadaklikust orjameelsusest. Allegooriline näidend "Kuningal on külm". "Põrgupõhja uus Vanapagan" kui Tammsaare tugevaim ühiskonnakriitiline teos allegoorilises

vormis. Eetilise-sotsioloogiliste peaprobleemidega kaasas-
käivad kultuurpoliitilised teemad.

Tammsaare ateistina ja humanistliku kultuurifilosoofi-
na. Tema esseed. Tammsaare areng kapitalistliku korra tera-
vaks kriitikuks. Tema loomingulise meetodi novaatorlikud
jooned võrreldes sajandivahetuse kriitiliste realistide oma-
ga. Tammsaare tähtsus tänapäeval.

August Jakobson.

A. Jakobsoni elukäik. Tema tähtsus ühe juhtiva romaani-
kirjanikuna kodanliku Eesti perioodil. Ta proletaarse kasvu-
miljöö suur mõju loomingu temaatikale ja käsituslaadile.
"Vaeste patuste alev" kui kodanlikus korras laostuva töölis-
aguli kujutus. Jakobsoni hilisemad tööd väikekodanluse idee-
tühjusest ja unistustest, samuti ka talurahva arenguteedest
kapitalistliku korra tingimustes. Ta "negatiivsete" kujude
tähtsustamine kui vastulõhk kodanluse "positiivse" kirjanda-
se nõudmisele. Fašiseeruva kodanluse paljastus novellides.
Kodanliku aja üliõpilaste elu kujutus romaanis "Vanu kaardi-
vägi". Hilisemate romaanide fašismivastane suundumus. "Iga-
vesed eestlased" kui Jakobsoni küpse kriitilise realismi
näide. Probleemide lai ühiskondlik haaravus ja autori maail-
mavaateline selgumine. Sõja laostava mõju näitamine ja kodan-
liku võltsrahvuslikkuse paljastus. "Lumi sulab" kui Jakobso-
ni maailmavaateliselt selgepiirilise proletariaadi elu ku-
jutav romaan. Ühiskondliku võitluse õige tunnetamine: mitte
isik isiku vastu, vaid klass klassi vastu. Jakobsoni ideolo-
giline lähenemine nõukogulikule elutunnetusele. Jakobsoni no-
vellid kui samade teemade vormikindlad käsitlused, nende kes-
kendumine üksikute aktuaalsete probleemide ümber. Draama
"Viirastused".

Mait Metsanurk. ✕

Eluloolisi ardeid. Ta ajakirjanduslik tegevus ja loo-
mingu algus. Eesti küla elu, sotsiaalne ebavõrdsus ja eetilise-
sed probleemid sellega seoses Metsanurga varasemas loomingu

(kuni I maailmasõjani). Ideelise arengu kitsaskohad järgneva kümnekonna aasta vältel. Idealistlikud kontseptsioonid. Revolutsioonilise võitluse vildak küsitlus, Metsanurga "ärkavad" kangelased. Metsanurga jõudmine küpsesse kriitilisse realismi. Romaanid "Valge pilv" ja "Punane tuul". Kaasajainelised ühiskonnakriitilised tööd 30-ndatel aastatel. Metsanurga ajaloolised tööd, eriti "Ümera jõel". Metsanurk novellikirjanikuna ja näitekirjanikuna. Metsanurk kui tõe ja õiguse otsija, mida ta aga ei suuda leida oma väikekodanliku maailmavaate piiratuse tõttu. Ta teoste tähtsus kiriku ja kapitalistliku süsteemi vastase opositsioonimeeleolude levitajana. Metsanurk nõukogude kirjanikuna.

H u g o R a u d s e p p .

H. Raudsepp kui kodanliku Eesti juhtivaid draamakirjanikke. Esseed ja vested. Kirjaniku jutustused sensualistliku individualismi vaimus. Ta rünnakud kodanliku moraali väärnähustele ja usule. Piibliainelised draamad, nende probleemistiku aktuaalsus ja kangelaste käitumise tõlgitsemine. Varasemate komöödiade ideelis-kunstilised saavutused ja puudujäägid. Karakteri- ja situatsioonikoomika neis töödes. "Mikumärdi" paroodiana kulakliku lautamise ja kodanliku moraali kohta. Selle komöödia tüübid, stiil ja edasine mõju eesti 30-ndate aastate komöödiatele. "Põrunud aru õnnistus" ja "Vedelvorst" kui Raudsepa loomingule iseloomuliku vitaalsensualistliku kallaku eredamaid näiteid, Hilisemad näidendid, nende probleemistik ja ideeline suunitlus. Raudsepa ideoloogia paindlik laad, ebajärjekindlus poliitilistes küsimustes. Ta humoristlik, följetonistlik ja paradoksi efektidele tuginev stiil, mille varjus põhilised sotsiaalsed probleemid leiavad sageli ühekülgsse, anekdootliku valgustuse. Estetismi ja individualismi naeruvääristamine romaanis "Viimne eurooplane". H. Raudsepa draamalooming Nõukogude Eestis, selle ideelis-kunstiline olemus.

Johannes B a r b a r u s.

J. Barbaruse elukäik. Barbarus kui 30-ndate aastate kodanliku Eesti luules kõige järjekindlam opositsionäär keh-tiva ražiimi vastu. Varasemas loomingus avalduv individualism, kuid revolutsiooniline uuenduste iha; hiljem süvenev sotsiaal-ne kohusetunne. Ta luuletegevuse algus. Maailmasõja ja selle rüveduste mõju, pettumine ka endas, pessimistlikud hukkumis-meeleolud ajalauludes. Teadlik asumine opositsiooni kehtiva korraga ja uue maailma ülesehitamise tahe. Katsed luua luule ülesehitavale dünaamilisele sisule vastavalt intellektuaal-selt konstrueeritud vormi 20-ndate aastate keskel. Rea töö-de abstraktne, teoreetiline laad ja kaldumine formalismi. Barbaruse edasine lähenemine oma ligema ümbruse motiividele ja ühiskonna reaalsele hädadele; sellega koos kasvav kujun-dusviisi realism. Barbaruse hilisem luule kui Euroopa imperia-lismi ja Eesti kodanliku vabariigi fašiseerumise ja korrupt-siooni paljastus ning üleskutse revolutsioonile. Selle krii-tika tähtsamaid ja korduvaid motiive. Sellega kõrvuti esine-vaid tehnika kujutusi, realistlikke olupilte ja värssjutte maa- ja linnakehvistu elust. Viimastes kogudes esinev lähe-nemine lihtsamale rahvalikule väljendusele. Barbaruse mõju eesti värsistiili värskendajana ja revolutsioonivaimu ülal-hoidjana kodanlikus Eestis.

Jaan K ä r n e r. ✕

Jaan Kärneri elukäik. Ta arenemine silmapaistvaks rea-listlikuks loodus- ja võitluslaulikuks. Noorpõlveluule idea-lism ja esteetilis-müstiline tähtede tahe ihkamine; selle asendumine "Siuru" ajal hardumusega sigitava looduse ja ar-mastuse ees. Sotsiaalse võitlus- ja paljastusluule algus ajalaulude perioodil. Katsetus lüroepilise värssromaani alal ("Bianka ja Ruth"). Realistliku käsituslaadi kindlustamine hilisemas loodusluules, kuid ka subjektivismi ja pessimismi

süvenemine. Põgenemine loodusse ja iseendasse rahulolematuses ümbritseva tegelikkuse vastu; loodusluulega vahelduvad sarkastilised rünnakud kodanliku Eesti väikluse ja egoismi vastu, kasvav kibedus ja pessimism koos sotsiaalse protesti avardamisega kriisiaastail. Ideoloogiline selgumine ja võitlusluule Euroopa ja kodanliku Eesti süveneva fašiseerumise vastu 30-ndail aastail. Kärner prosaistina. Kriitika, eriti väikelinna kodanliku korruptsiooni, fašistliku demagoogia jne. näitamiseks. "Naine vaesest maailmast" kui kodanliku Eesti tekkimise telgitaguste ja klassisõja olemuse paljastus. Teiste romaanide ideelis-kunstiline ebajärjekindlus autori maailmavaatelistele ja esteetilistele kõikumistele tõttu. Kärner näitekirjanikuna, tõlkijana, kultuuriloolasena, arvustajana ja kirjandusteoreetikuna ("Lehed tuulde"). Ta memuaarid.

August A l l e .

A. Alle elukäik. Alle kui opositsionäär kodanlikule seltskonnale ja epigrammik värsidele. Ta hariduskäik ja varasem sümbolistlik-uusklassikaline luule. Alle ajalaulud ja epigrammid kodanliku vabariigi, ta tõusiklike valitsejate ja nende kultuuripuuduse ning oma "egogeniaalsete" kaaslaste vastu. Boheemlik-individualistliku elukäsitluse kokkuvarisemise kajastus 30-ndate aastate loomingus. Tasakaalukam ja realistlikum isikliku tundeluule, aga endiselt salvava kriitika jätkamine ja fašismi paljastamine Alle hilisemas luules. Alle värssistiili kindel ja kokkuvõtlik vormikus ja tabavus. Alle fõljetonistina.

Marie U n d e r . X

M. Underi kasvumiljöö. Ta esimeste luuletuste intiimne ja isikupärane tundehellus. Ta looduse ja armastusluule sensuaalne laad "Siuru" päevil, elurõõmu jutlustamine ja meisterlik kujunduslik vorm. Sotsiaalsete teemade esiletung, saksa ekspressionismi mõjud. Sõjakoleeduste hukkamõist, kutse humanisusele ja usk inimese moraalsesse übersünnisse M. Underi aja-

lauludes. Uus taandumine oma isiklike elamuste ringi, seejuures süvenev miljöötunnetus ühenduses pessimistliku filosoferimisega inimelu piiratuse ja mõttetuse üle. Paralleelselt esinev elujaatav optimism seoses erksa loodusetunnetusega. M. Under ballaadikirjanikuna. Ta ballaadide ainestik ja temaatika. Under tõlkijana. Underi värsinäiteid sõjajärgsest perioodist. Ta värsitehnika ja stiili iseärasused ja nende rikastav mõju eesti lüürikale. Underi ideelisi kõikumisi seoses hinnangutega ajaloolistele sündmustele.

Juhan S ü t i s t e .

J. Sütiste elu tema loomingu taustal. Sütiste kui järjekindlam realist kodanliku Eesti luules. Ta elulähedus ja seos töötavate inimestega. Sütiste loomingu algus ühelt poolt reaktsiioonivastase humanistina, teiselt poolt epateerivatelt ja boheemitsevatelt positsioonidelt. Ta otsustav pöördumine realismi oma esimese koguga "Rahutus". Sütiste laiahaardeline temaatika. Töötav inimene kui keskne kuju ta lüürikas. Ta sügav humanism ja kaasaelamine ekspluateeritavatele; ühenduses sellega terav kriitika kodanlikule korrale, eriti ta esimestes luuletuskogudes. Ekslikud tendentsid 30-ndate aastate keskpaiga loomingu. Ideoloogilise piiratuse ületamine 30-ndate aastate teisel poolel, äärmiselt ulatuslik ja realistlik töötava inimese kujutamine. Vene klassikalise luule viljastav mõju Sütistele. Sütiste värsi väärtused. Jõuline rütm ja voolavus ning vormi ja sisu ühtsus. Sütiste kui "Arbujate" rühma äärmuslikkuse arvustaja. Sütiste poseemide tähtsus eesti luule arerises.

Johannes S e m p e r .

Elulooline ülevaade. Esinemine silmapaistva romanisti, novellisti, esseisti, luuletaja ja tõlkijana. Semperi kirjanuslik eruditsioon; tema tegevus kirjanike liidus ja ajakirja "Looming" toimetajana. Semperi arenemine realismi ja demokraatlike maailmavaateliste tõekspidamiste suunas. Fašismivastane võitlus 30-ndatel aastatel.

Semper luuletajana. Tema esikogude suhe teiste siurulaste loominguga. Ajalaulude periood Semperi loomingus. Semperi intellektuaalse luule edasisareng 30-ndail aastail. Teemaatika ja käsituslaadi avardamine, sotsiaalsed probleemid.

Semperi esseed, kirjandusteaduslikud uurimused ja reisi-kirjeldused. Semper novellistina.

Psühholoogilised romaanid, nende tegelaskujud, probleemistik, käsituslaad. Semperi jõudmine järjekindlalt demokraatlike arusaamadeni kodanliku diktatuuri lõpuaastail.

Richard R o h t .

R. Rohu elukäik. Tema poliitiliste ja esteetiliste vaadete põhilised arenguetapid, nende vahetu sõltuvus kehtivatest oludest. Rohu jutuloomingu üldiseloomustus. Romaaniloomingu põhilised tunnused. Ühiskonnakriitika Rohu romaanides. Nn. "Tuulemäe-sari". Rohu suvitusromaanid ja teised ajaviitelise põhikoega teosed. Roht publitsistina ja memuaarikirjani-kuna. Rohu lastekirjanduslik looming. Rohu loomingu ideeliskunstiline omapära.

Henrik V i s n a p u u .

Tema elukäik seoses ühiskondlik-poliitiliste ja esteetiliste tõekspidamiste kujunemisega. Visnapuu varasema luule eripära, mõjustused. Visnapuu osa "Siurus". Luuletaja kujunemise kodanlikus Eestis, nihked loomingu temaatikas, ideelise programmi kujunemine valitseva ideoloogia vaimus. Visnapuu luuleloomingu õnnestunumaid näiteid armastus-, loodus- ja mõttelüürikas. Visnapuu teoreetilised huvid, eksperimenteerimine värsiga. Publitsistika tagurlik olemus. Autori esinemistest teistes žanrides.

Kodanlik-natsionalistlike tõekspidamiste väljakujunemine fašistliku diktatuuri tingimustes, nende jätkamine emigratsioonis.

August M E I k.

Ulevaade elust ja loomingust. Mälgu kujunemine realistlikuks romaanikirjanikuks, tema randlaste elu käsitlevate tööde ideelis-kunstiline iseloomustus. Sotsiaalsed vastuolud. Mälgu interpreteeringus, kirjaniku tšekspidamiste sõltumine valitsevast ideoloogiast, järkjärguline rakendumine selle teenistusse. Vastuolud Mälgu-kunstniku ja Mälgu-kultuuripoliitiku vahel. Looming emigratsioonipäevil.

Karl R i s t i k i v i.

Ulevaade elust ja loomingust, pearõhuga nn. Tallinna triloogial. Ristikivi ideelis-esteetiliste veendumuste kujunemiskäik. "Hingede õõ" iseloomustus. Ajaloolised romaanid. Ristikivi osa eesti lastekirjanduses.

VI. EESTI NÕUKOGUDE KIRJANDUS.

Pärast 1940.a.

1. Nõukogude kirjanduse põhilised jooned.

Nõukogude kirjandus kui maailma kõige ideelise, eesrindlikum ja revolutsioonilise kirjandus. Nõukogude kirjanduse tähtsus tuleviku ühiskonna liikmete kasvatamisel.

Lenin kultuuripärandist ja selle kriitilisest omandamisest. Mineviku demokraatlike kirjanike loomingu väärtus nõukogude kirjandusele. Nõukogude kirjanduse kvalitatatiivne uudsus võrreldes eelnevate ajaajärkude kirjandusega. Üldrahvalike võitluste peegeldumine kui nõukogude kirjanduse peamine ülesanne. Nõukogude kirjanduse rahvalikkus ja parteilisus. Sotsialistlik realism nõukogude kirjanduse põhimeetodina.

Nõukogude rahva kui aktiivse jõu, ajaloo looja kujutamine. Ühiskondliku töö paatose, optimismi, inimese õilsate ülesannete kujutamine. Nõukogude kirjanduse heroiline iseloom. Sotsialistliku moraali ja esteetika ühtsus. Uue kirjanduse sotsialistlik humanism. Nõukogude patriotismi tunne ja kodumaa kujutamine kirjanduses. Nõukogude kirjanduse kui maailma antifašistliku kirjanduse eesrindlikum osa.

Sisult sotsialistlikust, vormilt rahvaslikust kultuurist. Eesti nõukogude kirjandus kui nõukogude paljurahvusliku kirjanduse orgaaniline osa. Nõukogude rahvaste kirjanduste vastastikune mõju ja kasv.

2. Eesti nõukogude kirjanduse arenguteed.

Eesti nõukogude kirjandus esimesel nõukogude võimu taaskehtestamise aastal. Nõukogude korra võit Eestis ja liitumine võrdõigusliku liikmena Liidu koosseisu. Sotsialistlik ülesehitustöö esimesel nõukogude aastal. Kirjanike aktiivne koostöö nõukogude riigi loomisel (Lauristin, Keerdo, Barbarus). Vanemates vennašvabariikides tegutsenud eesti kirjanike liitumine kohalike kirjanikega (Angervaks). Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu organiseeriva toimkonna loomine. Kirjastuste töö reorganiseerimine ja tööle rakendamine (Jakobson, Jürna). Uue kirjandusliku perioodika ilmumine - ajakiri "Viisnurk", ajalohet "Sirp ja Vasar". Nõukogude elu temaatika kajastamine esijoonel lüürikas (Barbarus, Kärner, Sütiste, Angervaks, Raud jt.). Esimesed katsed nõukogulikku elutunnet kajastada proosas (Jakobson, Raud, Hint). J. Madariku romaan "Vabariik" kui esimene nõukogude aasta suurim saavutus. Revolutsiooniline memuaarikirjandus (Lauristin, Keerdo, Saat jt.). Sotsialistliku realismi probleemid eesti nõukogude perioodikas.

Suure Isamaasõja aastad 1941-1945. Fašistliku Saksamaa reetlik kallaletung. Eesti kirjanike kiire reageerimine sõjasündmustele võitluse ajal Eesti territooriumil, eriti lüürikas (Barbarus, Kärner jt.).

Suure osa kirjanikkonna evakueerumine nõukogude tagalasse. Kirjandusliku elu soikumine okupeeritud Eestis. Kirjanike lõplik diferentseerumine teravate võitluste perioodil. Nõukogude korrale truuksjäänud kirjanike tagakiusamine (Sütiste, Antson, Sirge, Tammlaan, Ruven) ja kodanlik-natsionalistlikule fašismile sümpatiseerunute lõplik asumine eesti rahva reeturite leeri. Uute autorite esiletõus eesti nõukogude kirjanduses (Smuul, Vaarandi) ja varem väheesinenute aktiveerumine (Rummo, Tulik, Kaal). Koguteosed "Võitluse radadel", "Võit jääb meile", "Sinu eest, isamaa", "Sõjasarv" I-VI, Eesti nõukogude kirjanike esimene konverents (kongress) Moskvas ja Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu asutamine. Tagalas ilmunud luuletuskogud. Proosakirjanduse väljaandeid. A. Jakobsoni, P. Keerdo, E. Männiku, A. Hindi ja E. Kippeli proosalooming. Näitekirjandus (P. Rummo, A. Lauter jt.). Tõlkekirjandus vene keelest. Kirjanduslik tegevus. "Rahva Hääle" ja rindelehtede osa kirjanduse ja kunsti küsimuste käsitlemisel. Eesti kunstiansamblite viljakas tegevus kirjanduse levitamisel ja populariseerimisel.

Lüürikas esialgu esinev deklaratiivne laad, temaatika pidev rikastumine, kujundlikkuse erijooned. Isamaasõjaaegse kirjanduse põhilised teemad. Eesti territooriumil toimunud võitluste kajastused. Sünnimaalt lahkumise kibedused. Hävituspataljonide ja partisanide temaatika lüürikas ja proosas. Kojuigatsuse lüürika kui võitlusele innustaja. Rindevõitlejate ja tagalatõotajate patriotismi avaldusvormid. Kangelaslinnad võitluse eeskujuna ja selles avalduv nõukogude rahvaste sõprus ja nõukogude patriotism. Eesti rahva muistsete võitluste teema kasutamine oleviku võitluste innustamiseks. Isamaasõjaaegset loomingut iseloomustav laad: enesekindlus, veendumus võidusse, viha fašistlike sissetungijate vastu, optimism, kõigi jõudude mobiliseerimine võidu saavutamiseks, vahetu siirus ja emotsionaalsus. Satiir võitlusvahendina. Puudused Suure Isamaasõja aegses lüürikas (eestlaste võitluse mõneti isoleeritud näitamine, võitlusvajaduse tuletamine pigem ajaloolistest analoogiatest kui vahetust nõukogude pat-

riotismist). Selliste tendentside tekkimise põhjused.

Besti NSV territooriumi vabastamine fašistlikest okupantidest. Nõukogude tagalas ja okupatsiooni surves viibinud kirjanike taaskohtumine (J. Sütiste "Te tulite"). Kirjandusliku elu aktiveerumine. Ajakirja "Looming" ja kirjandusliku ajalehe "Sirp ja Vasar" taasilmumine. Kirjastustegevuse hoogus elustumine. Uute valikogude väljandamine. Sünnimaa vabastamine ja lõpliku võidu saavutamise temaatika lüürikas.

Sõjajärgsed aastad. Nõukogude riigi võidu ülemaailmne tähtsus. Rahu-, sotsialismi- ning demokraatialeeri tugevdamine. Ülesehitustöö ülesanded. Edusammud rahvamajanduse ja kultuuri arendamisel. Võitlus imperialistliku ideoloogiaga. Nõukogude Liit kui juhtiv jõud selles võitluses. Nõukogude kirjanduse aktiivne osa selles võitluses. Besti nõukogude kirjanduse ees seisvad ideoloogilised ülesanded.

Ülesehitustöö suhteliselt nõrk kajastumine eesti nõukogude kirjanduses. Temaatika mahajäämine tegelikkusest. Jätukv okupatsioonaja, eriti partisaniliikumise kujutamine (Sirge, Roht), esimese nõukogude aasta sündmuste käsitlemine, apoliitilisuse tendentsid.

Rõõm vabastatud sünnimaast ja nõukogude rahva võidu ajaloolise tähtsuse tunnetamine kui esimeste sõjajärgsete aastate peamine teema lüürikas.

Ideoloogilise töö taseme tõstmine. UK(b)P Keskkomitee otsused ajakirjade "Zvezda" ja "Leningrad" kohta. Esimene sõjajärgne eesti nõukogude kirjanike kongress.

Tihedama kontakti loomine ülesehitava tööga. Nõukogude-maa ülesehitamise ja tööpaatose temaatika muutumine domineerivaks. Põhilised eesti nõukogude kirjanduse arengujooned 40-ndate aastate lõpul. Isikukultuse kahjulikud mõjud eesti kirjandusele.

Draamakirjanduse silmapaistvamad saavutused. Sotsialistliku ühiskonna ülesehitustöö probleemeid. A. Hindi, A. Jakobsoni ja J. Semperi näidendeis. Võitlus apoliitilisuse, kodanliku natsionalismi ja kosmopolitismi vastu.

Proosakirjanduse järkjärguline lähenemine tänapäeva aktuaalsele temaatikale. E.Männiku, H.Leberechti, R.Sirge jt. osa eesti nõukogude proosa arendamisel sõjajärgseil aastail. Kollektiviseerimisliikumise kajastamine 40-ndate aastate lõpu kirjanduses.

Rahu eest võitlemise teema eesti nõukogude kirjanduses 50-ndate aastate algul. Olukirjelduse produktiivne viljelemine (Leberecht, Hint, Sirge, Rannet jt.). Revolutsioonilise võitluse traditsioonid sõjajärgses romaanikirjanduses. Edusammud lastekirjanduse alal (Parve, Kotta, L.Tigane jt.). Eesti kirjanduse dekaadid Moskvas ja nende tähtsus eesti nõukogude kirjanduse edasisel arendamisel. Kirjanduspärandi ümberhindamine. Saavutused sel alal. Proletaarsete kirjanike käsitus ja kahe kultuuri probleemi sügavam läbitöötamine eesti kirjanduspärandi hindamisel. Ulatuslik programm eesti kirjanduse klassikute väljaandmisel ja senised saavutused sel alal. Eesti nõukogude kirjanike III kongress. Noorte kirjanike loominguline kasv (U.Laht, E.Rannet, M.Kesamaa, V.Beekmann jt.).

1940.a. juunipöörde kajastumine eesti sõjajärgses proosakirjanduses.

Eesti nõukogude kirjanduse saavutused viimastel aastatel. Olukord üksikute žanride kaupa. P.Kuusbergi romaanid.

Ajakirjad "Looming", "Keel ja Kirjandus" võitluses eesti kirjanduse ideelis-kunstilise taseme tõusu eest. Meie kirjandusteaduse ees seisvad ülesanded. Kirjanduslikud küsimused ajakirjanduses pärast Eesti NSV kirjanike IV ja V kongressi. Viimase aja tähtsamad parteilised dokumendid kirjanduse ja kunsti üle. Aktuaalsed probleemid üleliidulises kirjanduslikus perioodikas.

3. Silmapaistvamaid eesti nõukogude kirjanikke.

Juhan M a d a r i k (Johannes Lauristin).

J. Madariku elukäik. Lauristin kui proletaarne kirjanik kodanliku Eesti vabariigi perioodil. Ta publitsistlik tegevus. Lauristini esimesed jutustused töölissajakirjanduse veergudel. Ilukirjandusliku loomingu jätkamine kodanlikus vanglas. "Riigikukutajad". Kommunistliku partei juhtiva osa, kodanliku terrori ja Eesti sotsiaaldemokraatide tööliste reeturliku poliitika paljastus romaanis. Madariku teine silmapaistvam saavutus - romaan "Vabariik". Selle romaniseeria projekteeritud läbilõige kapitalismi arengust ja tööliklassi võitlustest Eestis. "Vabariigi" I osa probleemistik ja tegelaskujud. Madariku loomingu ideelis-kunstiline olemus ja tähtsus eesti nõukogude kirjanduse edasisele kujunemisele.

Jaan K ä r n e r ✕
(nõukogude luuletajana).

J. Kärneri luule temaatika poliitiline aktualiseerumine kodanliku Eesti lõpuaastail fašismi pealetungi perioodil ja tema viivitamatu kaasatulek nõukogude võimuga 1940. a. Lüürika valikkogu "Võitluslaule" kui paremik Kärneri kodanliku aja progressiivsest luulest. Töörahva võiduletuleku teema. Ergas reageerimine 1940.-1941. a. suurtele ajaloolistele sündmustele. Kärneri loomingu Suure Isamaasõja aastail. Nõukogude armee ja tagala patriotismi, kangelaslinnade, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni teema. Lüro-epilise elemendi esiletõus ta Isamaasõja perioodi loomingu (ballaad, poem) ühendas püüdega kasutada eesti rahva mineviku sangarlikku võitlust oleviku võitluste innustajana. Kärner klassikaliste stroofivormide rakendajana. Selle vormi vastavus ta rangele ja monumentaalsele luulele Suure Isamaasõja aegses lüürikas. Kärner vene kirjanduse tõlkijana. Kärneri loomingu pärast sõda.

Johannes B a r b a r u s
(nõukogude luuletajana).

J. Barbaruse aktiivne osavõtt ENSV kui nõukogude riigi organiseerimisest ja tema pidev töö ilukirjanduslikul alal. Luulelooming Suure Isamaasõja päevil. Selle temaatika lai haaravus. Luuletaja kutsumus, eesti rahva ajaloolised võitlused, nõukogude patriotism ja rahvaste sõprus kesksete teemadena. Satiiriline luule. Barbaruse nõukogude perioodi luulekeele kujunemine lihtsaks ja rahvalikuks. Ta luuletõlked vene keelde ja valikväljaanded sõjajärgsel perioodil.

Juhan S ü t i s t e
(nõukogude luuletajana).

J. Sütiste kiire kujunemine eesti nõukogude kirjanikuna ja eeldused selleks. Ta pidev kasv Eesti kodanliku vabariigi viimasel aastail revolutsiooni vajalikkuse tunnetamise suunas. Värssmontaaž "Maakera pöördub itta", selle ideeliskunstiline analüüs. Nõukogude rahvaste sõpruse käsitus. Sütiste looming Saksa fašistliku okupatsiooni ajal. Selle paremiku ilmumine kogus "Uabssed päevad". Murdumatu enesekindlus ja oma isikliku ning rahva õnne seostatud käsitus. Sütiste muid töid pärast ENSV vabastamist. Sütiste kõrge kunstimeisterlikkus. Tema osa eesti luule ajaloos.

Johannes S e m p e r
(nõukogude kirjanikuna).

J. Semperi ühiskondlik tegevus pärast juunipööret, töö sõja ajal tagalas ja võitleva loomingu jätkamine ka pärast sõda. Semperi draamalooming, selle üldine iseloomustus. J. Semperi tõlketegevus. Romaan "Punased nelgid" 1940. a. pöörde-
liste sündmuste kajastajana. Luuletuskogu "Kuidas elaksid?" Semperi kodaniku luule parima näitena. Reisikirjad.

Erni Krusten.

Eluloolisi andmeid. Kirjanduslikud katsetused kodanliku Eesti aastail. Varasemad romaanid. Krusteni sõjajärgne looming. Krusten eesti nõukogude novellikirjanikuna, põhiline temaatika (inimeste kasv, võitlus rahu eest, sõjajärgne ülesehitustöö). Romaan "Noorte südamed" I, II - 1905. a. revolutsiooniliste sündmuste silmapaistev kajastus meie kirjanduses. Näidendid. Krusten tõlkijana. Krusten lastekirjanikuna.

Rudolf Sirge.

Eluloolisi andmeid. Ülevaade loominguulise tee algusest. Varasemad romaanid. Nende probleemistik ja kesksed tegelaskujud. R. Sirge ühiskondlik tegevus Nõukogude Eestis. Tema novelliloomingu ideelis-kunstiline areng ja tähtsus eesti nõukogude proosa kujundamisel. Romaan "Maa ja rahvas" juunisündmuste kajastajana eesti külas. Rudolf Sirge kunstimeisterlikkuse erijooni.

Osvald Tooming.

Eluloolisi andmeid. Toominga tulek eesti nõukogude kirjandusse. Jutustused sõjajärgsest ülesehitustööst Eestis ja näidendid. Toominga romaanid 50-ndate aastate algul, nende tähtsus eesti kirjanduses. Toominga meisterlikkus. Kirjaniku looming alates 50-ndate aastate teisest poolest, selle ulatuslik probleemistik, kuid kunstilise lahenduse piiramine eelkõige kitsalt eetiliste probleemidega.

August Jakobson
(nõukogude kirjanikuna).

A. Jakobson kui kodanliku Eesti viljaka kriitilise realisti liitumine nõukogude võimuga 1940. a. ja ta kiire kujunemine nõukogude kirjanikuks. Tema esimesed jutustuste kogud Suure Isamaasõja aastail. Kodanliku aja jutukirjanduse pare-

miku unstrükid. Jakobson kui eesti nõukogude juhtiv draamakirjanik. Dramaatiline jutustus "Elu tsitadellis" apoliitilisuse kahjustava mõju paljastusena. "Võitlus rindejoonets" kui kodanliku natsionalismi vastu võitlev teos. Teised Eestis toimunud klassivõitlust käsitlevad dramaatilised tööd, nende temaatika aktuaalsus, kuid kunstilise teostuse puudujäägid. Jakobsoni draamalooming võitluses imperialismi vastu ja rahu ning tööraha solidaarsuse eest. "Vana tamm". Ülevaade dramaatilisest kroonikast "Tormisõlmed". Jakobsoni draamade teravad konfliktid, publitsistlik löövus ning deklarativsus. Tüpiseerimisest ja individualiseerimisest Jakobsoni draamaloomingus. Dramaatilise jutustuse kui uude žanri väljaarendamise vajadus napi romaaniproduktiooniga aastail.

Mart R a u d.

M. Raua eluloolisi andmeid. Lühikälevaade Raua kodanliku aja loomingu. Estetismi ja formalismi mõjusid tema varasemas loomingu. Realism ja kodanluse kriitika ta 30-ndate aastate proosas. M. Raud dramaturgina. Raua kujunemine Suure Isamaasõja päeval. Suure Isamaasõja esimese perioodi võitluste, eriti partisanide kangelasliku võitluse õnnestunud käsitus. Poeemid ja ballaadid. Nõukoguliku sõjajärgse luuleloomingu arengujooned, elunähtuste laiahaardeline käsitus. Raua stiil. M. Raud nõukogude novellistina. "Silmast silma". Luuletuskogu "Kuldne sügis".

Hans L e b e r e c h t. ✶

Eluloolisi andmeid. Kirjanduslik tegevus enne sõda. Jutustus "Valgus Koordis". Vana ja uue külaelu kujutamine jutustuses. Partei juhtiva osa näitamine, keskmiku õige kujutamine. Jutustuse teema ja tegelased tüüpilisuse õige mõistmise aspektist ning sellest olenev teose sotsiaalne funktsioon. Leberechti hilisemate romaanide ja jutustuste ideelis-kunstiline iseloomustus. "Vassarite paleed" kui kir-

janiku küpseim loominguline saavutus. Teose probleemistik ja tegelased. H. Leberechti loomingu omapära, tähtsus eesti nõukogude kirjanduse arenemises.

Eduard M ä n n i k.

Eluloolisi andmeid. Männiku kirjanduslikud katsetused kodanliku Eesti aastail. Ta võitluskäik Suures Isamaasõjas kui võitlejate sangarlikkuse ja inimese parimate omaduste tundmaõppimise allikas. Sõjaaineliste novellide ja jutustuste kogud. Männiku jutuloomingu üldine iseloomustus. Põhilised teemad: nõukogude patriotism ja Nõukogude Liidu rahvaste sõprus Suure Isamaasõja päevil, sõjajärgne ülesehitustöö. Kodanliku Eesti elu käsitletus kogus "Traataed". Kaasaegse elusuhtumise küsimused hilisemates jutustustes.

Aadu H i n t.

A. Hindi elukäik. Ta esimesed kirjanduslikud katsetused kodanliku Eesti perioodil. Hindi varasemate romaanide ideelis-kunstilise taseme analüüs. Areng nõukogude kirjanikuks. Jutustuste ja olukirjelduste kogud Nõukogude Eestis. Hint näitekirjanikuna. Näidendite probleemistik ja tegelaskujud. Nende tähtsus. Konfliktide tugevus ja rahva elu hea tundmine kui nende näidendite õnnestumise põhilisi tegureid. Romaan "Tuuline rand" kui Hindi, aga ka kogu eesti nõukogude proosakirjanduse tähelepandeväärne saavutus. Revolutsioonilise võitluse ajaloo ulatuslik valgustus Saaremaa kaluriküla taustal. Töölisklassi ja talurahva hulkade klassiteadvuse kasvu kujutamine. Romaanis käsitletud olukorra ja kujude tüüpilisus ning kujude meisterlik individualiseerimine. Romaani kõrge kunstiline tase. Satiir, huumor. Rahva, eriti rannarahva keele põhjalik tundmine ja selle rakendamine romaanis. Tegelasakonna psühholoogiline usutavus. Vähem õnnestunud süžeeline ülesehitus. Kompositsiooni probleemid. Üksikute tegelaskujude (Matis, Tõnis, Mare, Joonas, Enn) süvendatud analüüs.

J. Smuuli elukäik. Smuul kui eesti nõukogude kirjanduse silmapaistvamaid ja mitmekülgsemaid autoreid. Tema kirjandusliku tegevuse algus Suure Isamaasõja päevil. Autobiograafiline osa varasemas luules. Smuul eesti nõukoguliku lüro-eepika viljelejana. "Järvesuupoiste brigaad" kui Smuuli õnnestunumaid poeme. Smuuli luule reageerimine kaasaja aktuaalseile probleemidele. Sotsialistliku ülesehitustöö ja rahu teema Smuuli lüürikas ja lüro-eepikas. Autobiograafilise materjali kunstimesterlik kasutamine suure kunstilise üldistuse loomiseks. Smuul prosaistina. "Kirjad Sõgedate külast" kui aktuaalsete probleemide kunstiliselt käsituslaadilt värske ja uudne lahendus. Teose novaatorlus. "Muhulaste imelikud juhtumised..." - teoses avalduv aktiivne elusuhtumine, leppimatus puudustega, vaimukas päevakajalisus. "Jäine raamat". Smuuli luule viiekümnendate aastate teisest poolest alates, temaatika ja käsituslaadi avardumine, autori meisterlikkuse kasv. "Lea" probleemistik ja tegelaskujud, tema käsitus arvustuses. Ülevaade näidendist "Kihnu Jõnn".

Debora V a a r a n d i.

Eluloolisi andmeid. Kirjandusliku tegevuse algus. Vaarandi kujunemine Suure Isamaasõja aastail. Ta luuletused koguteoses "Sõjasarv" ja varasemad luuletuskogud. Nõukogude inimeste tööpaatose ilmekas poetiline üldistus, eriti lüro-eepikas. Oskus luua ilmekaid, napsionaliselt karakteriseeritud tegelaskujusid. Poeem "Alla Mari". Revolutsioonilise võitluse õnnestunud kujutamine poeemis. Nimikanigelane. Eesti rahvalaulu stiililiste ja kompositsiooniliste väärtuste oskuslik ja loov kasutamine Vaarandi lüürikas. Lüüriline kangeline kogus "Unistaja aknal". Vaarandi kirjutused luuleprobleemidest. Luuletuskogu "Rannalageda leib" ideelis-kunstiline omapära.

Elu ja loomingu ülevaade. Olukirjeldusliku elemendi põlvimine ilukirjandusliku loomingu. Nn. aadressiga ja aadressita olukirjelduse probleem. Rannet näitekirjanikuna, eriti "Kadunud poeg".

PROGRAMM

SISSEJUHATUS EESTI RAHVALUULESSE.

Ajaloo-Keeleteaduskonna eesti keele ja kirjanduse osakonna I kursuse üliõpilastele.

Kursuse õpetamise eesmärk on anda vajalikud põhimõisted eesti rahvaluule liikidest, teoreetilistest probleemidest, rahvaluule ja rahvaluuleteaduse ajaloost ning marksistlikust meetodist rahvaluuleliste probleemide uurimisel ning interpreteerimisel. Käesolev kursus on propedeutiline, sissejuhatav kursus, mis tingib ühelt poolt laia küsimusteringi haaramise, teiselt poolt mõistete selge käsitlemise.

Üldist. Eestlaste elualade ja eesti keele kujunemine paralleelselt teiste läänemeresoome rahvaste kujunemisega. Veidi detailsemalt vaadeldakse eestlaste feodalismiaegse majanduse ja elu kujunemist, pearõhuga põllundusel kui peamiselt töötamisalal. Selle kõrval antakse üldine iseloomustus ka karjandusest, mesindusest, jahist, kalastusest, hülgepüügist, toitlusest, tööjaotusest, meeste ja naiste käsitöödest, rõivastusest ja ehetest, liiklemisvahenditest, elamuist, mängudest ja tantsudest.

Lühike ülevaade inimese maailmasuhtumise kujunemisest. Ligemalt tulevad siin vaatlusele kalender, astronoomia, animism, maagia, tabu ja eufemismid.

Rahvaluule ja rahvaluuleteadus. Mis on rahvaluule. Variant ja varieerumine; dubletid ja võltsingud; pseudofolkloor; dateerimine; stereotüüpsus. Traditsioon ja improvisatsioon (muutused, anakronismid ja arhaismid, kontaminatsioonid, interpolatsioonid, rändvärsid, elisioonid, emendatsioonid, fragmendid, stabiliteet). Individuaalse ja kollektiivse loomingu suhted. Rahvaluule kui peegeldus. Rahvaluule kui kunst. Sünkretism. Piirinähtused, Igandid. Rahvaluuleteadus. Terminoloogia.

Rahvaluule allikad ja rahvaluule kogumine.

Rahvaluule kartograafia.

Abiteadused (bibliograafia ja tekstoloogia).

Naaberteadused (ajalugu, kirjandusteadus, etnograafia, arheoloogia, psühholoogia, geograafia, loodusteadused, muusikateadus).

Kirjanduse mõjust rahvaluulesse ja rahvaluule osast kirjanduses.

Historiograafia. Eesti rahvaluule historiograafia käsitleb järgmisi küsimusi.

Marksismi-leninismi klassikute (K. Marx, Fr. Engels, V.I. Lenin) ja M. Gorki hinnangud rahvaloomingu kohta. Eesti rahvaluuleteaduse ajaloo perioodid.

I. Eesti rahvaluule juhuslikku laadi kirjapanekud ja rahvaluule kasutamine näidismaterjalina - kuni 19. sajandi alguseni (eriti Läti Henriku kroonika, S. Münster, B. Russov, G. Müller, D. Fabricius, nõiaprotsessid, Fr. Menius, J. Gutsclaff, A. Olearius, H. Göseken, J. Forselius ja J.W. Boecler, Chr. Kelch, A.Th. Helle, A.W. Hupel, J.G. Herder, Chr.H.J. Schlegel, J.W.L. Luce, J.Chr. Petri, A.J.Knüpfer, J.H. Rosenplänter, Kr.J. Peterson, G.H. Schüdlöffel).

II. Eesti rahvaluuleteaduse algusperiood - kuni J.Hurda tegevuse alguseni (Õpetatud Eesti Selts, Fr.R. Faehlmann,

Fr.R. Kreutzwald, G.J. Schultz-Bertram, A.H. Neus, P.J. Wiedemann, C.Fr.W. Russwurm, K. Barons).

III. Rahvaluuleteadus 19. sajandi lõpul - kuni 19. sajandi lõpuni (J. Hurt, C.R. Jakobson, M. Veske, J. Kunder, E.A. Thomson, A. Grenzstein, J. Bergmann, J. Jung, L. Schroeder, K.A. Hermann, A. Kitzberg, K. Krohn).

IV. Eesti rahvaluuleteadus 20. sajandi algul kuni nõukogude korra alguseni (M.J. Eisen ja O. Kallas - alates mõõdunud sajandist. Eesti Rahva Muuseumi ja Eesti Rahvaluule Arhiivi tekkimine ning nende tegevus, W. Anderson).

V. Eesti rahvaluuleteadus nõukogude korra ajal (alates 1940. aastast). Rahvaluule uurimine dialektilise ja ajaloolise materialismi alusel. Uued suunad ja vahendid rahvaluule kogumisel, uurimisel ja publitseerimisel.

Rahvaluule žanrid.

Rahvalaul. Rahvalaulu jagamine ajaloolise arengu (vanemad e. regivärsilised ja uuemad e. riimilised) ning žanrilisel alusel (lüürilised ja lüro-eesilised). Laulude funktsioonist. Laulude esitajad (laulikud) ja esitamise kohad ning esitamise viisid. Rahvalaulude temaatika. (Töölaulud. Mõisaorjus. Nekrutilaulud. Sõjalaulud. Ühiskondlikud suhted külas. Vaenelaps. Loodus. Lapsepõlv ja kodu. Armastus ja abielu. Kosja- ja pulmalaulud. Perekonnaelu. Hällilaulud. Äiutuslaulud. Pühad ja kalendritähtpäevad. Mitmesugused olustikulised laulud. Laul ja laulik. Kiik. Lastelaulud. Loodushäälletähendid. Mängud. Mõistatuslaulud. Maagilised laulud. Itkud. Lüro-eesilised laulud).

Regivärsiliste rahvalaulude keel. Regivärsiliste rahvalaulude poetikast, stiilist ning kompositsioonist (parallelsim, üksikvärsid, anšambaan, kiasm, kordused, perifraas, antifraas, gradatsioon, inversioon, retooriline küsimus ja hüüatus, apestroof, antitees, pleonasm, kalambuuri, paradoks, nimede ja arvude seadused, metafoorilised ning metonüümili-

sed kujundid, algriim, onomatopöa). Regivärsiliste rahvalaulude kompositsioon. Värsimõõt (rütm, meetrum ja rütm, regi-värsi meetrum, kvantiteedireeglid, skandeerimine, riimilise rahvalaulu värss).

Rahvajutud. Rahvajuttude jagunemine: muinasjutud, muistendid, naljandid, pajatused. Rahvajuttude esitamise kohad ja esitamisviisid. Muinasjuttude ja muistendite historiograafia ja tüpoloogia ning tüüpkataloogid (Aarne, Andrejev, Thompson).

Loomamuinasjutud. Ime- e. nõidusmuinasjutud, novelli-laadilised muinasjutud, muinasjutud rumalast kuradist. Muinasjuttude stiilist ja kompositsioonist. Muinasjuttude eepilised seadused.

Muinasjuttude kasutamine kirjanikkude poolt.

Muistendite historiograafia. Muistendi olemus. Muistendite ja muinasjuttude erinevused. Muistendite tüpoloogia ja tüüpkataloogid (Aarne, Simonsuuri, Höttges).

Muistendite liigid: tekke- ja seletusmuistendid, koha-muistendid, ajaloolised muistendid, vägilasmuistendid, usundilised muistendid. Muistendite stiilist ja kompositsioonist. Muistendite kasutamine kirjanikkude poolt.

Naljandite historiograafia. Naljandite iseloomustus ja nende olemus. Naljand ja anektoot. Naljandite liigitus, nende stiililised iseärasused. Naljandite funktsioon.

Pajatused. Nende iseloomustus ja liigitus (isikuloolised ja olustikulised jutustused).

Vanasõnad. Vanasõna olemus. Historiograafia. Vanasõnade temaatika. Nende stiil ja struktuur. Sententsid. Lendsõnad.

Kõnekäänud. Olemus ja liigid. Idiomaatilised väljendid. Vellerismid. Looduskõnelused.

Mõistatused. Mõiste ja terminoloogia. Mõistatuste areng, ajalugu ja mõistatamise kohad. Historiograafia. Mõistatuste temaatika ja funktsioon. Eestis. Liigitus. Stiil ja kompositsioon.

I. KOHUSTUSLIK LECTUUR RAHVALAULE ÜLDKURSUSE
EKSAKTES.

Üldkäsitlused.

- Esti rahvaluule ülevaade. Toimet. R. Viidalepp. Tallinn
1959, lk. 305-402 (üldjoontes).
- Gorki, M. - Kõne Nõukogude Kirjanike esimesel kongressil 1934. a.
- Laugaste, E. - Esti rahvaluule. Esti kirjanduse ajalugu I. Tartu 1946. (Kättejuhatatud peatükid).
- Laugaste, E. - Arhailised jooned eesti rahvalaulude keeles. TRÜ Toimetised, vihik 36. Tallinn 1955.

Võti:

- Peegel, J. - Esti regivärsilise rahvalaulu keelest. Tartu 1961, rotaprint (üldjoontes).
- Laugaste, E. - Esti rahvaluuleteaduse ajalugu I. Tallinn 1963 (üldjoontes).
- Timofejev, L., Vengrov, N. - Kirjandusteaduslike terminite lühisõnastik. Tallinn 1957.

Tekstikogud.

R a h v a l a u l u d .

- Laugaste, E. - Valimik eesti rahvalaule. Tallinn 1948.
- Veske, M. - Esti rahvalaulud. I (1879), II (1883).
Laul olgu lühike või pikk. Tallinn 1964 (valitud tekste).

M u i n a s j u t u d .

- Kreutswald, Fr.R. - Esti rahva ennemuistsed jutud. Tallinn 1953. (võib olla ka mõni varasem väljaanne).

Kunder, J. - Eesti minasjutud. Tartu 1885 (võib olla ka mõni hilisem väljaanne).

M u i s t e n d i d.

Eisen, M.J. - Esivanemate varandus. Tallinn 1958.

Laugaste, E., Normann, E. - Muistendid Kalevipojast. Tallinn 1959 (mõned iseloomulikud tekstid).

N a l j a n d i d.

Põldmäe, R. - Eesti rahvanaljandid I. Tartu 1941.

V a n a s ö n a d.

Normann, E. - Valimik eesti vanasõnu. Tallinn 1935.

J u h e n d p r a k t i l i s t e k s
t ö ö d e k s.

Kolk, U., Laugaste, E. - Rahvaluule välipraktika. Tartu 1963 (Rotaprint).

Laugaste, E. - Loenguid eesti rahvaluule üldkursusest. Tartu 1965.

I. KOHUSTUSLIK LEKTÖÖR EESTI KIRJANDUSE ÜLDKURSUSE
EKSAMIKS.

- Esti kirjandusajalugu tekstides. Toim. G. Suits ja M. Lepik (1932).
- K.J. Peterson - Laulud, päevaraamat ja kirjad (1922).
- Suve Jaan - Luige Laos.
- P. Manteuffel - Ajaviide peeru valgusel (1939).
- F.R. Faehlmann - Muistendid. Kalendrijutud. Kogutud luuletused (1938).
- Fr.R. Kreutzwald - Lüürika. Paar sammukest rändamise teed. Reinuvader Rebane. Videvik. Kilplased. Tuisulased. Uus koolmeister. Esti rahva ennemuistsed jutud. Kalevipoeg. F.R.Kreutzwald. Jutud (1953).
- J.W. Jannsen - Uus variser ehk kõrtsita ja kõrtsiga küla. Maa targad.
- J. Peegel - Vanaisade vahelugemisi. "Loomingu" Raamatukogu" 1957, nr. 10 lk. 38 jj.
- J. Weitzenberg - Tõnis Laks ehk eestlaste isamaa. Vana opmanni nutulaul (Esti luule antoloogia I).
- L. Koidula - Lüürikat (Teosed I, 1957 või Valik luulet, 1948). Ojamõlder ja tema minia. Ainuke. Tammiste küla veskitonidid. Enne ukse lukustamist. Saaremaa onupoeg. Maret ja Miina ehk Kosjakased. Säärane mull ehk sada vaka tangusoola. Teosed II (1957).
- C.R. Jakobson - Kolm isamaa kõnet. Arthur ja Anna. Luulet. Valitud teosed I (1959).
- A. Reinvald - Valik luuletusi (1924).
- M. Veske - Valitud laulud (1949).

- J. Kunder - Lüürikat (Besti luule antoloogia I). Krõnn
onu.
- J. Pärn - Oma tuba, oma luba. Must kuub.
- L. Suburg - Liina.
- M. Pödder - Bob Ellerhein (1912).
- E. Aspe - Ennosaare Ain.
- E. Bornhöhe - Tasuja. Villu võitlused. Vürst Gabriel. Sa-
tiirilised ja humoristlikud jutustused -
Tallinna narrid ja narrikesed.
- A. Saal - Aita (või mõni muu ajalooline jutustus).
- Jak. Liiv - Kolmat aega vallavanem. - J. Liiv, Valitud
teosed (1960).
- J. Tamm - Ballaade, valme, lugulaule - J. Tamm, Ko-
gutud luuletused (1959).
- K.E. Sööt - Valitud luuletused (1946).
- A. Haava - Luuletused (1957). Väikesed pildid Eestist.
- Juh. Liiv - Teosed (1954).
- A. Kitzberg - Maimu. Sauna-Antsu oma hobune. Veli Henn.
Hennu veli. Püve talus. Tuulte pöörises.
Libahunt. Kauka jumal. Neetud talu - Vali-
tud teosed I, II (1955).
- E. Vilde - Mõni nalja- ja seiklusjutt (vt. Jutustused
II). Karikas kihvti. Suguvend Johannes.
Astla vastu. Koidu ajal. Seadusemees. Nime-
kiri. Tooma tohter. Minu vangipõlv Ellis
Islandil. Minu esimene business. Jack Brawn.
Punane viir. Poliitiline satiir (vt. Jutus-
tused II). Külmale maale. Raudsed käed.
Mahtra sõda. Kui Anija mehed Tallinnas käi-
sid. Prohvet Maltsvet. Lunastus. Tabamata
ime. Pisuhänd. Mäeküla piimamees. Asunik
Voltershausen.
- E. Särgava-Peterson - Jutustused (1952). Rahvavalgustaja.

- J. Mändmets - Kui valgus tuli, Katkiraiutud kaljas jt. jutustusi - J. Mändmets, Teosed I, II (1956).
- G. Suits - Luuletused (1959). Gustav Suits (1964).
- E. Enno - Luuletusi (Eesti luule antoloogia I). Ernst Enno (1964).
- V. Ridala - Villem Grünthali luulet (Eesti luule antoloogia I).
- Fr. Tuglas - Hunt. Hingemaa. Vabadus ja surm. Inimese vari. Popi ja Huhuu. Toome heibed. Jumala saar. Maailma lõpus. Kuldne rõngas. Felix Ormusson. Vt. Fr. Tuglas, Teosed I, II (1957). Väike Illimar. Reisikirju - Reisikirjad (1961).
- J. Lilienbach - Lüürikat (valimikus Eesti proletaarne kirjandus, 1951).
- O. Münther - Jutustusi (valimikus Eesti proletaarne kirjandus, 1951).
- H. Pöggelmann - Luuletused (1957).
- Eessaare Aadu - Alasti. Metsaserval. Teel jt. - Eessaare Aadu. Jutustusi (1957).
- O. Luts - Kevade I, II. Andrese elukäik. Üpilane Valter. Väino Lehtmetsa noorpõlv. Soo. Kapsapähk. Mõningad memuaarid (omal valikul).
- A. H. Tammsaare - Jutustused I - III. Juudit. Kõrboja pere-mehe. Tõde ja õigus I - V. Kuningal on külm. Põrgupõhja uus Vanapagan.
- M. Metsanurk - Vaheasaare Villem. Punane tuul. Umera jõel. Omal valikul 2 novelli.
- M. Under - Valitud luuletused. Tallinn 1958.

- T. Raudsepp - Omal valikul 2 näidendit, näit. Ameerika Kristus, Mikumärki, Põrunud aru õnnistus, Tagatipu Tiisenoosen, Rotid.
- J. Barbarus - Kogutud teosed I - III.
- J. Kärner - Valitud luuletused (1957). Naine vaesest maailmast.
- A. Alle - Valitud tõõd (1954).
- J. Sütiste - Teosed I - II (1955-1956).
- J. Madarik - Vabariik. 2-3 jutustust omal valikul.
- J. Semper - Luuletused (1962). Kivi kivi peale (1963). Punased nelgid.
- E. Krusten - Noorte südamed I - II. Piitsa matused.
- O. Tooming - Roheline kuld. Luigelend .
- R. Roht - Võitluse teel. Elutee.
- A. Jakobson - Omal valikul 3 romaani, näit. Miika Valtsbergi roim, Metsalise rada, Lumi sulab. 6 jutustust (Valitud teosed I - III, igast 2). Elu tsitadellis. Võitlus rindejooneta. Üs ja päeva piiril. Vana tamm.
- M. Raud - Turg. Kirves ja kuu. Luuleraamat (1963).
- H. Leberecht - Valgus Koordis. Sõdurid lähevad koju. Vassarite päled.
- E. Männik - Viisteist sammu. Südamed proov. Traataed. Inimesed vaekaasil.
- R. Sirge - Maa ja rahvas. Häbi südames.
- A. Hint - Tagaranna meeste kalakuunax. Kuhu lähed, seltsimees direktor? Tuuline rand I - IV.

- J. Smuul - Tormi poeg. Järvesuu poiste brigaad. Et
 õunapuud õitseksid. Mina, kommunistlik
 noor. Kirjad Sõgedate külast. Mõhulaste
 imelikud juhtumused Tallinna laulupeol.
 Mere ja taeva vahel. Lea. Jäine reamat.
- D. Vaarandi - Põleva laotuse all. Kohav rand. Unistaja
 aknal. Rammalageda leib.
- E. Rannet - Kadunud poeg.

II. SUUNAV KIRJANDUS.

1. Üldteosed.

Eesti NSV ajalugu, Teine trükk. Tallinn 1957.

Eesti kirjanduse ajalugu I, II, III. Tallinn 1956, 1957.

Eesti kirjanduse ajalugu I. Tallinn 1965.

2. Eesti kirjandus kuni 19. saj. esimese pooleni.

Eesti kirjandusajalugu tekstides. Toim. G.Suits ja M.Lepik.
 Tartu 1932.

Treumann, H. - Kes oli P.A.J. Steinberg? "Keel ja Kirjan-
 dus" 1959, lk. 15.

Eesti NSV ajaloo lugemik, Tallinn 1960, lk. 9 - 46.

Laugaste, E. - Eesti rahvaluuleteaduse ajalugu I, Tartu
 1961.

Vinkel, A. - Friedrich Gustav Arvelius 18. sajandi kir-
 janikuna. "Paar sammukest eesti kirjanduse
 ja rahvaluule uurimise teed" I, Tallinn
 1958.

Vinkel, A. - Mõningaid mõistatusi seoses Fr.W.Willmanni
 juttude ja tegudega. "Keel ja Kirjandus"
 1961, lk. 326.

- Vinkel, A. - J.W. Luce kultuuriline ja kirjanduslik tegevus. "Keel ja Kirjandus" 1958, lk. 216.
- Vinkel, A. - O.W. Masingu "Maarahva Nädalaleht". "Keel ja Kirjandus" 1962, lk. 206.
- Vinkel, A. - Suve Jaani koht eesti kirjanduse ajalooas. "Keel ja Kirjandus" 1959, lk. 555.

3. Eesti kirjandus 19. sajandi 50-80-ndail aastail.

- Tuglas, Fr. - Eesti Kirjameeste Selts. 2. tr. 1958.
- Nirk, E. - Kreutzwaldi elu ja loomingut käsitlevad osad artiklite kogus "Laias laastus". Tallinn 1957.
- Nirk, E. - Friedrich Reinhold Kreutzwald. Tallinn 1961 (sarjas Eesti Kirjamehi).
- Nirk, E. - Romantismi ja realismi probleemist XIX sajandi eesti kirjanduses. "Keel ja Kirjandus" 1962, nr. 11, 12.
- Fr. R. Kreutzwaldi maailmavaade ja tegevus. Artiklite kogumik. Tallinn 1953.
- Laugaste, E. - Järelsõna "Kalevipojale". Fr. R. Kreutzwald, Teosed, Tallinn 1953.
- Vinkel, A. - Koidula elu- ja luuletajateest. Järelsõna Lydia Koidula "Teosed" I, Tallinn 1957.
- Sööt, B. - Lydia Koidula. Lühimonograafia, 1960.
- Pöldmäe, R. - Carl Robert Jakobsoni elukäik ja tegevus. C.R. Jakobson. Valitud teosed I, 1959.
- C.R. Jakobson ja tema ajastu (koguteos), Tallinn 1957.
- Taev, K. - Mihkel Veske lüürrikuna. Mihkel Veske "Valitud laulud" järelsõna, Tallinn 1949.
- Laigna, K. - Juhan Kunder (sarjas "Eesti Kirjamehi"). Tallinn 1959.

- Nirk, E. - Eduard Bernhøhe ja tema ajaloolised jutustused. "Laias laastus", Tallinn 1957.
- Nirk, E. - Eduard Bernhøhe. Tallinn 1961 (sarjas "Eesti Kirjamehi").

4. Eesti kirjandus 19. sajandi 80-ndate aastate lõput kuni Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini.

- Kuningas, O. - Jakob Liivi elust ja loomingust. Jakob Liiv "Valitud teosed", 1960.
- Kruus, O. - Anna Haava elust ja loomingust. Järelsõna teostele Anna Haava "Luuletused", Tallinn 1957.
- Alekõrs, R. - Jakob Tamm. Lühimonograafia. Tallinn 1961.
- Tuglas, Fr. - Juhan Liiv (monograafia); 2. tr. Tallinn 1958.
- Vinkel, A. - Juhan Liiv. Tallinn 1964 (sarjas "Eesti Kirjamehi").
- Alekõrs, R. - Luulest ja kujundist. "Keel ja Kirjandus" 1960, nr. 10, 11.
- Altoa, V. - August Kitzbergi proosalooming. Järelsõna August Kitzbergi "Valitud teosed" II, Tallinn 1955.
- Altoa, V. - August Kitzberg näitekirjanikuna. Järelsõna August Kitzbergi "Valitud teosed" I, Tallinn 1955.
- Altoa, V. - August Kitzberg. Monograafia. 1960.
- Khosaar, J. - Järelsõnad valikkogudele - Eduard Wilde "Teosed", Tallinn 1951 - 1955.

- Kahk, J. ja Kõosaar, J. - Eduard Vilde tööst ajalooliste romaanidega. "Looming" 1945 nr. 11 ja 12.
- Huik, T. - Eduard Vilde reisidest ja reisikirjeldustest. Järeleõna Ed. Vilde, Teosed, Reisi- kirjeldused, Tallinn 1956.
- Raud, L. - Eduard Vilde kirjadest. Järeleõna Ed. Vilde "Teosed". "Artikleid ja kirju", Tallinn 1957.
- Kõosaar, J. - E. Vilde jutulooming. Jutustused V. 1961.
- Alekõrs, R. - Ernst Säreava-Petersoni elu ja looming. Järeleõna teoste "Rahvavalgustaja", Tallinn 1953.
- Alekõrs, R. - E. Peterson-Säreava. Tallinn 1963 (sarjas "Eesti Kirjamehi").
- Kruus, O. - Jakob Mändmets. Tallinn 1961 (sarjas "Eesti Kirjamehi").
- Kruus, O. - Jakob Mändmetsa elust ja loomingu- st. Jakob Mändmets, Teosed I, 1956.
- Sõgel, E. - Gustav Suitsu elu- ja luuletajateest. G. Suits, Luuletused, 1959.
- Lepik, H. - Järeleõna teosele "Eesti proletaarne kirjandus". Tallinn 1951.
- Säärits, E. - Eessaõna teosele Hans Põõgelmann. Luule- tused, Tallinn 1957.
- Põll, Ed. - Järeleõna teosele Eessaare Aadu, Jutus- tused, Tallinn 1957.
- Saat, J. - Märkmeid J. Madariku ja tema loomingu kohta- Järeleõna teosele Juhan Madariku "Jutus- tused", Tallinn 1955.
- Friedebert Tuglas sõnas ja pildis. (Koguteos) Tallinn 1966.

5. Eesti kirjandus Oktoobrirevolutsiooni ja
Eesti kodanliku vabariigi perioodil.

- ENSV TA KKI Eesti kirjanduse ajalugu II, Tallinn 1964.
- Siimisker, H. - A.H.Tammsaare. Lühimonograafia, Tallinn 1962.
- Parve, R. - August Allõ. Lühimonograafia. Tallinn 1960.
- Kalda, M. - Jaan Kärner kriitikuna. Tallinn 1964.
- Kärner, J. - Lehed tuulde, Tallinn 1958.
- Kotta, F. - Juhan Sütiste lumle. Essõna Juhan Sütiste "Teoses" I, Tallinn 1955.
- Peep, H. - J.Vares-Barbarus. Lühimonograafia, Tallinn 1959.
- Peep, H. - Ühe komöödiograafi kohast ja koolist. "Looming" 1963, nr. 7.
- Gross, A. - Mait Metsanurga loomingulise tee algus. "Keel ja Kirjandus" 1959, nr. 11.
- Peep, H. - H. Visnapumst ja tema pärandist, "Looming" 1965. nr. 1.

6. Eesti nõukogude kirjandus.

- ENSV TA KKI - Eesti kirjanduse ajalugu III, Tallinn 1964.
- Kirjanduse radadelt. Koguteos. Tallinn 1960, 1961, 1963.
- Alekõrs, R. - Parema inimese nimel /E. Krustenist/, "Keel ja Kirjandus" 1960, nr. 4.
- Jõgi, O. - R. Sirge kirjanduslik arengutee. "Looming" 1955, nr. 10 ja 11.
- Kuusberg, P. - Sõna sekka, Tallinn 1959.

- Hirk, E. - Laias laastus, Tallinn 1957.
- Parve, E. - Johannes Semperi tähtpäeval. "Looming" 1957, nr. 3.
- Päll, E. - Eesti nõukogude kirjanduse arenemisest NSV Liidus enne 1940. aastat. "Keel ja Kirjandus" 1958, nr. 4/5 ja 6.
- Sirge, R. - Hetkkohtumisi Erni Krusteniga. "Looming" 1960, nr. 4.
- Kirjandusliku loomingu aastatülevaated ajakirjades "Looming" ning "Keel ja Kirjandus".

Тартуский государственный университет
СССР, г. Тарту, ул. Пийксола, 18
ПРОГРАММА ОБЩЕГО КУРСА ЭСТОНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
На эстонском языке

Vastutav toimetaja K. Taav
Korrektor E. Võhandu

TRU rotaprint 1966. Trüki-poognaid 4. Tingtrüki-
poognaid 3,64. Arvestuspoognaid 2,75. Trükiarv
500. Paljundamiseks antud 1. VIII 1966. Faber
30x42. 1/4. Tell. nr. 355.

Hind 8 kop.

Tartu Riiklik Ülikool

eesti kirjanduse ja rahvalaulu kateeder

Eesti kirjanduse ajaloo üldkursus
kaugõppeosak. üliõpilastele. Tundi jaotus õppeplaanil järgl.
Aineõhkude jaotus arvestusteks ja eksamiteks.

O s a k o n d

	S e m e s t r i d									
	3.s.	4.s.	5.s.	6.s.	7.s.	8.s.	9.s.	10.s.		
Eesti filoloogid. II-V k.										
5.sem. arvest. materjal: al-										
gab eesti kirj. ajaloo va-										
nimast osast, lõpeb Kreutz-										
valdi ain ja loominguga										
(vt. progr. I-III p.2.).										
	Tundi arv									
	1/pr.t.	4/2	4/2	4/-	10/6	4/-	6/4	2/-	8/12	
	Arv. eksam			1		5			5	
	Kontr.t.kurs.				Konfr.		K.t.		K.t.	
					t.					

7.sem. eksami materjal: al-
gab Jannsenist, lõpeb pro-
let. kirjandusega (vt. progr.
III p. 2. Jannsen - IV p.
3. O. O. Munther).

10.sem. eksami materjal: al-
gab Noor-Eestist, lõpeb
nõrk. kirjandusega (vt. pro-
gr. III p. 4. Uusromantli. kal-
lek... E. Rannet).

Hind 8 kop.

A-26782

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00480426 8